

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Psichologijos institutas

Augustė Slavickaitė

Teisės psichologijos studijų programa
Magistro darbas

Suaugusiųjų seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo, seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir išreikšto seksizmo sąsajos

Darbo vadovė: dr. Vita Mikuličiūtė

Vilnius

2021

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
PRATARMĖ	6
ĮVADAS	8
1.1. Seksualinio priekabiavimo formos ir tipai	8
1.2. Seksualinio priekabiavimo žala	10
1.3. Požiūrio į seksualinį priekabiavimą individualūs veiksniai	12
1.3.1. Lyties vaidmuo	12
1.3.2. Kiti individualūs veiksniai	15
1.4. Požiūrio į seksualinį priekabiavimą situaciniai veiksniai	17
1.4.1. Aukos ir priekabiautojo charakteristikos	17
1.4.2. Kiti situaciniai veiksniai	19
1.5. Seksualinio priekabiavimo mitai	20
1.6. Įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų	22
1.7. Tyrimo tikslas, klausimai ir hipotezės	23
2. TYRIMO METODIKA	26
2.1. Tyrimo dalyviai	26
2.2. Tyrimo instrumentai	27
2.3. Tyrimo eiga	31
2.4. Duomenų analizė	32
3. REZULTATAI	36
3.1. Priekabiaujančio asmens socialinio statuso įtaka seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimui	36
3.2. Seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimo lyčių skirtumai	37
3.3. Seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimo ir įgyto išsilavinimo, amžiaus bei seksualinio priekabiavimo patirties ryšys	37
3.4. Seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo lyčių skirtumai	39
3.5. Išreikšto seksizmo lyčių skirtumai	40
3.6. Seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo sąsajos su seksualinio priekabiavimo mitų priimtumu ir ambivalentišku seksizmu	40

3.7. Seksualinio priekabiavimo vertinimo prognoziniai veiksniai	42
4. REZULTATŲ APTARIMAS	44
IŠVADOS	50
LITERATŪRA	51
PRIEDAI	54
1 priedas. Tyrime naudotos seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukos 1 eksperimentinei grupei	54
2 priedas. Tyrime naudotos seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukos 2 eksperimentinei grupei	58
3 priedas. Originalūs seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės (<i>20-item Illinois Sexual Harassment Myth Acceptance (ISHMA) Scale</i>) teiginiai ir instrukcija tyrimo dalyviams anglų kalba	62
4 priedas. Tyrime naudoti seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės teiginiai išversti į lietuvių kalbą ir instrukcija tyrimo dalyviams	64
5 priedas. Originalūs ambivalentiško seksizmo skalės (<i>22-Item Ambivalent Sexism Inventory</i>) teiginiai skirti vertimui į kitas kalbas ir instrukcija originalo anglų kalba	65
6 priedas. Tyrime naudoti ambivalentiško seksizmo skalės išversti teiginiai ir instrukcija tyrimo dalyviams lietuvių kalba	67
7 priedas. Klausimai naudoti tyrime apie tyrimo dalyvių sociodemografines charakteristikas bei patirtą seksualinį priekabiavimą	69

SANTRAUKA

Suaugusiųjų seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo, seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir išreikšto seksizmo sąsajos

Augustė Slavickaitė. Vilniaus universitetas, Vilnius, Lietuva. 2021, 70 psl.

Seksualinis priekabiavimas yra plačiai paplitusi problema, o požiūris į jį yra susijęs su šio reiškinio atpažinimu. Šiuo baigiamuoju rašto darbu siekiama išnagrinėti, kokie faktoriai yra susiję su seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimu. Tyrimo tikslas yra nustatyti individualių bei situacinių veiksnių įtaką jaunų suaugusiųjų seksualinio priekabiavimo vertinimui ir nustatyti ryšius tarp seksualinio priekabiavimo vertinimo, seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir išreikšto seksizmo. Tyrime dalyvavo 175 jauni suaugusieji, kurių amžius svyravo nuo 18 iki 33 metų ($M = 21.5$, $SD = 3.2$), iš jų 83.4 % buvo moterys, 14.3 % vyrai ir 2.3 % kitos lyties respondentai. Buvo atliekamas eksperimentas nuotoliniu būdu, kurio metu tyrimo dalyviai vertino pateiktas seksualinio priekabiavimo nuotraukas, seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalės teiginius bei ambivalentiško seksizmo skalės teiginius. Gauti rezultatai rodo, jog seksualinio priekabiavimo vertinimas yra susijęs su asmens turimomis nuostatomis apie šį reiškinį bei įsitikinimais dėl lyčių vaidmenų, bet nėra reikšmingai susijęs su individualiais ar situaciniais veiksniais. Taigi, norint didinti seksualinio priekabiavimo identifikavimą reikėtų koncentruotis į turimų nuostatų keitimą bei seksualinio priekabiavimo mitų paneigimą.

Raktiniai žodžiai: seksualinis priekabiavimas, jauni suaugusieji, seksualinio priekabiavimo mitai, ambivalentiškas seksizmas.

SUMMARY

Links between young adults sexual harassment situations assessment, acceptability of sexual harassment myths and expressed sexism

Augustė Slavickaitė. Vilnius University, Vilnius, Lithuania, 2021, 70 p.

Sexual harassment is a widespread problem, and attitudes towards it are linked to the recognition of this phenomenon. This study analyses which factors could predict assessment of sexual harassment situations. The aim of the research is to determine the influence of individual and situational factors on the assessment of sexual harassment in young adults and to determine the links between the assessment of sexual harassment, the acceptability of sexual harassment myths, and expressed sexism. 175 young adults aged 18 to 33 years ($M = 21.5$, $SD = 3.2$) participated in this experiment, the sex breakdown being 83.4% female, 14.3% males, and 2.3% of the other sex. This research was remotely performed experiment, during which the participants evaluated the submitted photos of sexual harassment, statements of the scale of acceptability of sexual harassment myths, and statements of the scale of ambivalent sexism. The results of this study indicate that the assessment of sexual harassment is related to the person's attitudes about this phenomenon and beliefs about gender roles but is not significantly related to individual or situational factors. Consequently, to increase the identification of sexual harassment, the focus should be on changing existing provisions and dispelling the myths of sexual harassment.

Keywords: sexual harassment, young adults, sexual harassment myths, ambivalent sexism.

PRATARMĖ

Įvairių sričių mokslininkai sutinka, kad seksualinis priekabiavimas yra plačiai paplitusi problema, turinti reikšmingų teisinių, psichologinių ir ekonominių pasekmių. Žvelgiant iš psichologijos perspektyvos, seksualinio priekabiavimo tema yra svarbi, nes patyrus jį, tai gali sukelti nepageidaujamus pojūčius aukos gyvenime – stresą bei diskomfortą. Visgi, dėl seksualinio priekabiavimo termino apibrėžimo kyla nemažai klausimų ir skirtingose aplinkose jis gali varijuoti priklausomai nuo konteksto, kuriame jis yra pateikiamas. Vienas svarbiausių elementų apibrėžiant seksualinio priekabiavimo elgesį yra tai, kad jis asmeniui, prie kurio yra priekabiuojama, yra nepageidaujamas ir nemalonus. Mokslinėje literatūroje seksualinio priekabiavimo apibrėžimas apima tokias elgesio formas, kaip teisiškai apibrėžtas priekabiavimas, seksistinis elgesys ir seksualinio pobūdžio užpuolimas (Harris, McDonald & Sparks, 2018). Psichologai seksualinį priekabiavimą apibrėžia kaip psichologinę patirtį, kuri yra pagrįsta seksualiai nepageidaujamu, įžeidžiančiu ar grėsmingu elgesiu (Topa, Morales, & Depolo, 2008). Teisiniame kontekste apibrėžimas yra kiek siauresnis ir specifiskesnis - Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas 152 straipsnyje seksualinį priekabiavimą apibrėžia kaip siekimą seksualinio bendravimo ar pasitenkinimo vulgariais ar panašiais veiksmais, pasiūlymais ar užuominomis, priekabiavimą prie pagal tarnybą ar kitaip priklausomo asmens. LR baudžiamasis kodeksas seksualinį priekabiavimą traktuoja kaip baudžiamąjį nusižengimą ir už jį numatomos bausmės yra bauda arba laisvės apribojimas, arba areštas. 2019 metais iš viso Lietuvoje buvo 11 asmenų, kurie buvo registruoti kaip nukentėjusieji nuo seksualinio priekabiavimo (Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, 2020). Visgi, tikrieji skaičiai greičiausiai yra kur kas didesni, nes nemaža dalis žmonių patyrusių seksualinį priekabiavimą dėl to nesikreipia į teisėsaugos institucijas.

Tai, jog seksualinio priekabiavimo sukeliama žala prisideda prie įvairių socialinių problemų visuomenėje yra kalbama jau kelis dešimtmečius. Be to, seksualinis priekabiavimas yra laikomas viena iš smurto prieš moteris sričių (Zewude & Ashine, 2016). Manoma, kad didžioji dalis mergaičių bei suaugusių moterų yra kada nors gyvenime patyrusios seksualinį priekabiavimą, tačiau dažniausiai to elgesio neidentifikuoja kaip seksualinio priekabiavimo (Bursik & Geftter, 2011). Tyrimai rodo, jog darbe patirtas seksualinis priekabiavimas yra susijęs su daromomis pertraukomis karjereje, sumažėjusiu produktyvumu, sumažėjusiu pasitenkinimu darbu, sumažėjusiu pasitikėjimu savimi, motyvacijos praradimu, fizinės sveikatos negalavimais bei sumažėjusiu įsipareigojimu darbu ir darbdaviui (Harris et al., 2018). Taip pat patiriamas seksualinis priekabiavimas susijęs su didesniu patiriamu streso lygiu (Kara & Toygar, 2019; Topa et al., 2008; Hutagalung & Ishak, 2012) bei apskritai prastesne psichinės sveikatos

būkle (Kara & Toygar, 2019; Lonsway, Paynich, & Hall, 2013; Nielsen, Bjørkelo, Notelaers, & Einarsen, 2010; Topa et al., 2008). Kyla klausimas, kiek žmonės yra plačiai susipažinę su šiuo reiškiniu bei pasirengę jį atpažinti ir užkirsti jam kelią. Apklausiant Azijos studentus 88% jų įvardino, kad edukacinio pobūdžio informacija apie seksualinį priekabiavimą yra būtina, nes dauguma jų turi ne visai tikslų suvokimą apie šį reiškinį (Lee et al., 2011). Seksualinio priekabiavimo kaip reiškinio suvokimas gali būti glaudžiai susijęs su rizikos veiksniais jį patirti, atsaku į jį ir pasekmėmis, kurios atsiranda po to.

Visgi, tyrimų apie Lietuvos gyventojų požiūrį į seksualinį priekabiavimą nėra daug. Taigi, galime tik kelti prielaidą, jog visuomenė nėra plačiai susipažinusi su seksualinio priekabiavimo kaip baudžiamojo nusižengimo identifikavimu, todėl svarbu nustatyti, kas lemia žmonių požiūrį į tokį elgesį, jog būtų galima užtikrinti geresnį šios veiklos atpažinimą. Tyrimai rodo, kad įvairūs individualūs (Zewude & Ashine, 2016; Bitton & Shaul, 2013; Herzog, 2010) ir kontekstiniai veiksniai (Weber et al., 2012; Bursik & Geftter, 2011; Herzog, 2010) turi įtakos, ar žmogus tam tikrą elgesį bus linkęs vertinti kaip seksualinį priekabiavimą. Taip pat nemažiau svarbios seksualinio priekabiavimo vertinimui bei identifikavimui yra ir asmens turimos nuostatos - tikėjimas įvairiais mitais šia tema (Herrera, Herrera, & Expósito, 2018; Lonsway, Cortina, & Magley, 2008) bei stereotipiniai įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų (Shi & Zheng, 2020; Charmaraman, Jones, Stein, & Espelage, 2013). Tyrimai rodo, kad vyrai tikintys šiais mitais bei turintys seksistinių nuostatų yra linkę dažniau priekabauti prie moterų ir klaidingai interpretuoti jų demonstruojamą draugiškumą (Diehl, Rees, & Bohner, 2012; Bursik & Geftter, 2011). Taigi, šiuo darbu yra siekiama nustatyti, kaip individualūs ir situaciniai veiksniai lemia jaunų suaugusiųjų seksualinio priekabiavimo vertinimą bei kaip seksualinio priekabiavimo vertinimas yra susijęs su seksualinio priekabiavimo mitų priimtinumu bei išreikštu seksizmu.

1. ĮVADAS

1.1. Seksualinio priekabiavimo formos ir tipai

Seksualinis priekabiavimas dažnai yra suprantamas kaip nepageidaujamas seksualinio pobūdžio elgesys, tačiau šis elgesys gali turėti įvairias išraiškas. Tyrėjai savo moksliniuose darbuose seksualinį priekabiavimą dažniausiai skirsto pagal jo formas arba tipus. Tyrėjai Hutagalung ir Ishak (2012) išskyrė penkias seksualinio priekabiavimo elgesio formas:

- 1) Žodinis priekabiavimas (pvz., įžeidžiančios ar dviprasmiškos pastabos);
- 2) Neverbalinis priekabiavimas (pvz., gašlūs žvilgsniai ar dviprasmiškas balso tonas);
- 3) Vaizdinis priekabiavimas (pvz., pornografinės medžiagos rodymas);
- 4) Psichologinis priekabiavimas (pvz., nepageidaujami socialiniai kvietimai);
- 5) Fizinis priekabiavimas (pvz., nederamas lietimasis).

Manoma, kad dažniausiai pasitaikanti seksualinio priekabiavimo forma yra žodinis priekabiavimas. Vienas, Azijoje atliktas tyrimas, kurio metu buvo apklausiamos merginos, patvirtina, kad dažniausiai patirta tų merginų seksualinio priekabiavimo forma buvo žodinis priekabiavimas (Lee, Song, & Kim, 2011). Visgi, vienas akivaizdžiausiai pastebimų seksualinio priekabiavimo elgesio formų yra fizinis priekabiavimas, kuomet tiek aukai, tiek aplinkiniams, tarp priekabiautojo ir aukos yra matomas fizinis kontaktas.

Be šių seksualinio priekabiavimo išraiškų formų dar dažniau yra išskiriami ir seksualinio priekabiavimo tipai, kurie rūšiuojami pagal priekabiavimo tikslą ir pobūdį. Literatūroje dažniausiai sutinkami šie trys seksualinio priekabiavimo tipai (Tinkler & Zhao, 2020; Shi & Zheng, 2020; Herrera et al., 2018; Buchanan, Settles, Wu, & Hayashino, 2018; Zewude & Ashine, 2016; Lonsway et al., 2013; Diehl et al., 2012):

1. Nepageidaujamas seksualinis dėmesys (*unwanted sexual attention*) – tęstiniai nenuoseklūs kvietimai į pasimatymą, žinučių siuntimas, telefono skambučiai, tyčiniai prisilietimai ar grybštelėjimai.
2. Priekabiavimas dėl lyties (*gender harassment*) – subtilus seksualinis priekabiavimas, kuomet yra sakomi įžeidžiantys, su lytimi ar seksualiniais santykiais susiję komentarai (pvz.: seksistiniai juokeliai ar komentarai apie išvaizdą) arba priekabiaujama neverbaliai lyties pagrindu.
3. Seksualinė prievarta (*sexual coercion*) – seksualinio priekabiavimo forma, dar vadinama seksualiniu šantažu, kuomet priekabiautojas, paprastai valdžioje esantis asmuo, grasina arba

skatina pavaldinius prašyti naudoti sau mainais į seksualines paslaugas (pavyzdžiui, paaukštinimo darbe ar geresnių pažymių mokymosi įstaigoje).

Seksualinio priekabiavimo tipas gali atskleisti skirtingas priekabautojo intencijas. Pirmojo, nepageidaujamo seksualinio dėmesio, ir trečiojo, seksualinės prievartos, priekabiavimo tipo tikslas yra intymūs santykiai. Kuomet antrojo priekabiavimo tipo, priekabiavimo dėl lyties, motyvai yra susiję su priešiško lyties pagrindu demonstravimu (Diehl et al., 2012). Manoma, kad būtent nuo seksualinio priekabiavimo tipo priklauso, ar toks elgesys bus identifikuojamas kaip seksualinis priekabiavimas, nes vieni tipai yra geriau atpažįstami nei kiti (Shi & Zheng, 2020). Manoma, kad nors trečiasis, seksualinės prievartos, seksualinio priekabiavimo tipas yra lengviausiai atpažįstamas, tačiau labiausiai paplitę yra pirmasis, nepageidaujamo seksualinio dėmesio, bei antrasis, priekabiavimo dėl lyties, seksualinio priekabiavimo tipai (Buchanan et al., 2018; Lonsway et al., 2013). Taigi, būtent nepageidaujamo seksualinio dėmesio ir priekabiavimo dėl lyties tipai ir yra dažniausiai tyrinėjami mokslininkų darbuose (Shi & Zheng, 2020; Diehl et al., 2012; Herzog, 2010). Tyrimai rodo, kad priekabiavimas dėl lyties yra prasčiausiai atpažįstamas seksualinio priekabiavimo tipas, nes dažniausiai toks elgesys laikomas tiesiog ne visai prideramu (ypač darbinėje ar akademinėje aplinkoje), bet neidentifikuojamas kaip seksualinis priekabiavimas (Herrera et al., 2018). Lyginant priekabiavimą dėl lyties ir nepageidaujamą seksualinį dėmesį, pastebima, kad nepageidaujamas seksualinis dėmesys yra dažniau atpažįstamas respondentų kaip seksualinis priekabiavimas nei priekabiavimas dėl lyties (Shi & Zheng, 2020). Šis fenomenas aiškinamas tuo, kad žmonės mano, kad įvairūs įžeidžiantys su lytimi susiję komentarai nėra seksualinis priekabiavimas ir yra mažiau linkę į jį atkreipti dėmesį. Tai yra pavojinga tendencija, nes tokiu būdu toks elgesys tarp vyrų ir moterų gali įsitvirtinti bei tapti normaliu reiškiniu visuomenėje. Tuo tarpu nepageidaujamas seksualinis dėmesys yra laikomas akivaizdesnė seksualinio priekabiavimo forma ir daugelis moterų tvirtina ją patyrusios bent kartą gyvenime (Shi & Zheng, 2020). Mokslininkas Herzog (2010) tarsi apjungia visas anksčiau minėtas seksualinio priekabiavimo formas bei tipus ir pateikia tokį seksualinio priekabiavimo apibrėžimą, kad tai yra verbalinis ir neverbalinis elgesys bei įvairūs gestai, kurie:

- 1) yra nepageidaujami, neprašyti bei nenorimi aukos;
- 2) įtraukia įvairių paslaugų prašymus mainais už seksualinius santykius;
- 3) yra linkę būti nelygiaverčių galių pozicijas užimančių žmonių santykiyje (pvz., studentas ir dėstytojas, viršininkas ir darbuotojas);
- 4) yra apgalvoti ir pasikartojantys;

- 5) paprastai apima nepadorius pasiūlymus, užuominas apie aukos seksualumą, seksualinio pobūdžio siūlymus bei auką žeminančius komentarus dėl jos lyties ar seksualinės orientacijos;
- 6) yra linkę pažeisti asmens orumą, sukurdami bauginančią, priešišką, žeminančią ir įžeidžiančią aplinką.

Taigi, egzistuoja seksualinio priekabiavimo elgesio skirstymas pagal pasireiškiančio elgesio formą ir skirstymas pagal seksualinio priekabiavimo tipą pagal turimą priekabiautojo tikslą ir elgesio pobūdį. Šiuo tyrimu bus siekiama išsiaiškinti kaip žmonės vertina dviprasmiškas seksualinio priekabiavimo situacijas, kuriose nėra akivaizdus priekabiavimo, tačiau sunku teigti, kad jose seksualinio priekabiavimo nėra iš viso. Tyrimo dalyviams bus pateikiamos situacijos, kuriose vaizduojamas nelygiaverčių galių pozicijas užimančių asmenų interakcija, o seksualinis priekabiavimas vyksta neverbaline ar fizine seksualinio forma.

1.2. Seksualinio priekabiavimo žala

Seksualinis priekabiavimas kaip patirtas įvykis gali turėti įvairių ekonominių, socialinių bei psichologinių neigiamų padarinių aukos gyvenime. Seksualinio priekabiavimo elgesį aukos suvokia kaip jas žeidžiančius bei žeminančius veiksmus, todėl ši patirtis joms kelia itin nemalonius jausmus ir paveikia jų emocinę būseną. Interviu metu seksualinį priekabiavimą patyrę asmenys atskleidė, jog dažnai jaučiasi susierzinę, pikti bei linkę konfliktuoti, todėl jų šeimose gali kilti daugiau nesutarimų nei įprastai. Vienas iš dažniausiai tyrimuose sutinkamų patirto seksualinio priekabiavimo, kuris įvyko darbe, neigiamų padarinių aukos gyvenime yra sumažėjęs pasitenkinimas darbu bei padidėjęs darbe patiriamas stresas (Kara & Toygar, 2019; Hutagalung & Ishak, 2012; Nielsen et al., 2010). Dėl nuolat darbe patiriamos įtampos seksualinio priekabiavimo aukos patiria įvairių nemalonių pojūčių, kurie turi pasekmių jų psichologinei būsenai bei asmeniniam gyvenimui.

Dėl atsiradusių sunkumų seksualinio priekabiavimo aukos yra linkusios kaltinti save, o tai tik dar labiau apsunkina jų ir taip sudėtingą emocinę būklę. Manoma, kad seksualinio priekabiavimo patirtis turi neigiamų pasekmių aukos psichologinei gerovei. Pastebima, kad seksualinio priekabiavimo aukos buvo linkusios savimi nepasitikėti ir demonstruoti suprastėjusius įveikos mechanizmų įgūdžius (Houle, Staff, Mortimer, Uggen, & Blackstone, 2011). Pastebėta, kad seksualinio priekabiavimo aukos pasižymi sumažėjusia savigarba bei padidėjusiu nerimu, kas gali lemti jų pasirinkimą išeiti iš darbo, kuriame ir buvo patirtas priekabiavimas (Birinxhikaj, & Guggisberg, 2017). Dėl to, kad šios aukos patiria nuolatinę emocinę distresą, tai netgi gali padidinti riziką ateityje pakartotinai tapti seksualinio priekabiavimo auka

(Houle et al., 2011). Atliekant interviu su seksualinio priekabiavimo aukomis jos atskleidžia, kad neretai savęs kaltinimo jausmą išgyvena vis iš naujo analizuojant patirtą priekabiavimo situaciją. Neretai aukos reflektuoja savo aprangą ar elgesį seksualinio priekabiavimo metu, taip yra stengiamasi suprasti, ar ne jos pačios išprovokavo priekabautoją. Dėl šių nuolatinių apmąstymų patyrus priekabiavimą, gali būti pastebimi pokyčiai aukos kasdieninėje aprangoje, taip bandant sulaukti mažiau nepageidaujamo dėmesio iš aplinkinių bei pakartotinių seksualinio priekabiavimo atvejų (Birinxhikaj, & Guggisberg, 2017). Taigi, dėl patiriamų nemalonių jausmų po seksualinio priekabiavimo patirties, aukos gali būti linkusios į sudirgimo būseną ir netgi keisti kai kuriuos savo įpročius, idant ši patirtis nepasikartotų.

Pastebima, kad aukos patyrusios priekabiavimą vėliau ateityje gali turėti išreikštus įvairių psichikos sutrikimų simptomus. Tiriant Norvegijos gyventojus, kurie yra patyrę seksualinį priekabiavimą savo darbe, pastebėta, kad seksualinis priekabiavimas yra rimtas socialinis stresorius jų gyvenime, kuris sukelia neigiamus padarinius. Tyrimo rezultatai rodo, kad seksualinio priekabiavimo aukos patirtis dėl sumažėjusio atsparumo distresui yra susijusi su padidėjusiomis psichinės sveikatos problemomis (Nielsen et al., 2010). Kadangi seksualinis priekabiavimas yra apibūdinamas kaip ilgalaikis ir chroninis patiriamo streso veiksnys, jis paveikia asmens psichologinę būseną, sukeldamas psichikos sutrikimų simptomų atsiradimą (Houle et al., 2011). Atliekamų tyrimų metu pastebimos sąsajos tarp patirto seksualinio priekabiavimo ir depresijos simptomų. Apklausiant moteris, kurios patyrė priekabiavimą dėl lyties, pastebėtas ryšys tarp patirto priekabiavimo ir joms pasireiškiančių depresijos simptomų. Manoma, kad šis priekabiavimo tipas yra ne toks intensyvus kaip kiti seksualinio priekabiavimo tipai, bet ilgą laiką trunkantis, todėl gali lemti depresijos vystymąsi (Buchanan et al., 2018). Depresijos simptomų ir seksualinio priekabiavimo sąsajos buvo pastebėtos ir atliekant longitudinalinį tyrimą, kurio metu buvo siekiama išsiaiškinti kokius ilgalaikius padarinius sukelia patirtas seksualinis priekabiavimas. Pastebėta, jog seksualinio priekabiavimo patyrimas darbinėje aplinkoje sukelia ilgalaikį efektą (iki 10 metų) tiek vyrams, tiek moterims depresijos simptomams atsirasti. Šis efektas išlieka net ir sukontroliavus ankstesnius asmens depresijos simptomus bei kitus darbo stresorius. Kitaip tariant, praeityje turėta depresija bei kiti darbe išskylantys sunkumai nebuvo lemiantys dabartinių depresijos simptomų atsiradimui (Houle et al., 2011). Taigi, buvimas seksualinio priekabiavimo auka gali būti susijęs su suprastėjusia psichikos sveikata, neretai seksualinio priekabiavimo patirtis yra rizikos veiksnys depresijos simptomų atsiradimui.

Mokslininkai pastebi ne tik seksualinio priekabiavimo ir depresijos ryšius, bet ir kitų psichikos sutrikimų sąsajas su seksualinio priekabiavimo patirtimi. Pavyzdžiui, manoma, jog seksualinio priekabiavimo patyrimas asmeniui yra traumuojanči patirtis ir yra susijusi su potrauminio streso sindromu

atsiradimu. Šis ryšys su potrauminio streso sindromu buvo pastebėtas apklausiant moteris, kurios patyrė nepageidaujamo seksualinio dėmesio bei seksualinės prievartos tipų priekabiavimą, kurie yra laikomi intensyvesniais, bet ne tokiais ilgalaikiais priekabiavimo atvejais kaip priekabiavimo dėl lyties metu, todėl sukelia išgyvenimus panašius į trauminę patirtį (Buchanan, et al., 2018). Dar viena psichikos sutrikimų rūšis, kuri gali būti susijusi su seksualinio priekabiavimo patirtimi tai valgymo sutrikimai. Seksualinio priekabiavimo metu auka yra objektizuojama ir tai gali lemti savo kūno vaizdo iškraipymus, susirūpinimą savo svoriu bei figūra ir sutrikusį valgymą. Tai pagrindžia vieno tyrimo rezultatai - seksualinis priekabiavimas buvo išskirtas kaip specifinis rizikos veiksnys susirūpinimui dėl savo figūros ir valgymo patologijoms. Moterys, patyrusios seksualinį priekabiavimą, dažniau nei vyrai išreikšdavo nerimą susijusį su jų svoriu ir jų valgymo įpročiais būdavo sutrikdyti labiau (tiesa, moterys apskritai dažniau susiduria su valgymo sutrikimais nei vyrai). Taip pat buvo pastebėta, jog vyrai patyrę seksualinį priekabiavimą dažniau nei moterys buvo linkę užsiimti kompensaciniu elgesiu – bandydavo kontroliuoti savo svorį sukeldami sau vėmimą, vartojant laisvinamuosius preparatus ar diuretikus (Buchanan, Bluestein, Nappa, Woods, & Depatie, 2013). Dėl nemalonių išgyvenimų be minėtų psichikos sutrikimų simptomų atsiradimų suprastėja ir aukų gyvenimo kokybė – susiduriama su miego sutrikimais bei dėmesio išlaikymo darbe problemomis (Birinxhikaj, & Guggisberg, 2017). Taigi, seksualinio priekabiavimo patirtis yra siejama su potrauminio streso sindromu, suprastėjusia gyvenimo kokybe, o dėl patirto nepageidaujamo dėmesio, auka gali būti linkusi vėliau išreikšti susirūpinimą savo figūra ir užsiimti patologiniu svorio mažinimu. Tyrimai rodo, jog seksualinis priekabiavimas yra gan stipriai susijęs su įvairiais nemaloniais išgyvenamais pojūčiais darbe, suprastėjusia psichologine savijauta, savęs kaltinimu bei kitais neigiamais aukai kylančiais jausmais, dėl ko neretai atsiranda įvairių psichikos sveikatos sutrikimų kaip depresija, potrauminis streso sindromas, valgymo sutrikimai bei miego ar dėmesio sutrikimai. Galima numanyti, jog asmenys, kurie patyrė seksualinį priekabiavimą dėl išgyvenamų nemalonių pojūčių ir polinkio reflektuoti patirtą priekabiavimą, bus kur kas jautresni seksualinio priekabiavimo vertinimui nei asmenys, kurie nėra patyrę priekabiavimo.

1.3. Požiūrio į seksualinį priekabiavimą individualūs veiksniai

1.3.1. Lyties vaidmuo

Vertinant tam tikrą elgesį kaip seksualinį priekabiavimą žmonių vertinimui įtakos gali turėti jų lytis. Neretai atliekant tyrimus, kurių metu nustatomi faktoriai lemiantys požiūrį į seksualinį

priekabiavimą, lytis būna reikšmingiausias prediktorius (Zewude & Ashine, 2016; Bitton & Shaul, 2013; Herzog, 2010). Net ir sukontroliavus kitus tiriamųjų kintamuosius, tokius kaip amžių, vedybinį statusą, išsilavinimo lygį, specialybę ir darbo patirtį, skirtumai tarp lyčių išlieka reikšmingi. Vadinasi, įtakos seksualinio priekabiavimo elgesio identifikavimui iš tikrųjų turi lytis, o ne kiti individualūs tiriamųjų skirtumai (Kara & Toygar, 2019). Manoma, kad moterys yra linkusios turėti platesnį požiūrį į įvairių elgesį kaip seksualinį priekabiavimą ir dažniau įžvelgti seksualinį priekabiavimą pateiktose situacijose ar scenarijuose nei vyrai (Zewude & Ashine, 2016). Skirtumai tarp lyčių ypatingai išryškėja tuomet, kai yra vertinamas dviprasmiškas elgesys, tuomet merginos dažniau identifikuoja seksualinį priekabiavimą. Esant akivaizdžiam seksualiniam priekabiavimui skirtumas tarp vyrų ir moterų vertinimo sumažėja (Bursik & Geftter, 2011). Vieno tyrimo, kurio metu buvo pateikiami skirtingų situacijų scenarijai, rezultatai leidžia teigti, kad tiriamosios merginos dažniau skirtinguose scenarijuose įžvelgdavo seksualinį priekabiavimą nei tiriamieji vaikinai (Bitton & Shaul, 2013). Tyrinėjant Izraelio gyventojų suvoktą seksualinio priekabiavimo scenarijų rimtumą respondentų lytis buvo reikšmingiausias veiksnys, kuris lėmė dalyvių požiūrį į situaciją. Respondentės buvos labiau linkusios nei respondentai vyrai pateiktus scenarijus vertinti kaip netinkamą elgesį - seksualinį priekabiavimą (Herzog, 2010). Tiesa, moterys apskritai dažniau praneša apie patirtą seksualinį priekabiavimą realiose gyvenimo situacijose nei vyrai (Harris et al., 2018). Taigi, kaip matyti iš įvairių tyrimų rezultatų, lytis yra svarbus bei reikšmingas faktorius kalbant apie požiūrį į seksualinį priekabiavimą. Pastebima, kad merginos turi tikslesnius seksualinio priekabiavimo identifikavimo įgūdžius nei vaikinai.

Tendencija, jog merginos geriau atpažįsta seksualinį priekabiavimą nei vaikinai gali būti aiškinama tuo, jog jos yra plačiau susipažinusios su šiuo reiškiniu dėl dažnesnio jo patyrimo realiame gyvenime. Teiraujantis tyrimo dalyvių apie jų pačių kada nors gyvenime patirtą seksualinį priekabiavimą, didesnė moterų dalis ne tik yra kada nors patyrusi priekabiavimą, bet ir dažniau nei vyrai apie tai kam nors pranešė (Foster & Fullagar, 2018; Lonsway et al., 2013). Visgi, kai kurie tyrėjai kelia hipotezę, kad patiriamas seksualinis priekabiavimo dažnumas yra panašus tiek tarp vyrų, tiek tarp moterų, bet moteris toks elgesys labiau paveikia emociškai ir dėl to, jos yra linkusios dažniau apie jį pranešti nei vyrai (Lonsway et al., 2013). Dar viena keliamą hipotezę, kad moterys realiame gyvenime patiria stipresnes, įkyresnes ir labiau bauginančias seksualinio priekabiavimo formas nei vyrai tiek darbinėje aplinkoje, tiek kitose gyvenimo situacijose (Herzog, 2010). Taigi, pastebima, kad merginos realiose gyvenimo situacijose dažniau susiduria su seksualiniu priekabiavimu ir yra labiau linkusios pranešti apie patirtą seksualinį priekabiavimą, būtent dėl to gali demonstruoti platesnį seksualinio priekabiavimo požiūrio spektrą.

Kalbant apie pateiktų situacijų vertinimą lyčių skirtumai egzistuoja ir skiriant bausmę priekabiautojui dėl jo elgesio. Vieno tyrimo metu nustatyta, jog moterys ne tik dažniau atpažįsta seksualinį priekabiavimą, bet ir yra labiau linkusios nei vyrai bausti priekabiautoją (Weber, Bauer, & Martinez, 2012). Kito tyrimo metu merginos respondentės buvo labiau linkusios bausti priekabiautoją pateiktame scenarijuje, kuriame vyras seksualiai priekabiavo prie merginos vakarėlio metu. Tuo tarpu, tyrimo dalyviai vaikinai dažniau normalizuodavo priekabiavimą bandydami pateisinti tuo, kad tai apsvaigimo nuo alkoholio pasekmė ir nebuvo linkę bausti intoksikuoto priekabiautojo (Weber et al., 2012). Taigi, kaip matyti merginos yra mažiau tolerantiškos įvairioms seksualinio priekabiavimo aplinkybėms bei yra griežtesnės kalbant apie priekabiautojo nubaudimą.

Svarbu paminėti ir tai, kaip požiūrį į seksualinį priekabiavimą gali nulemti toje situacijoje dalyvaujančių asmenų lytis ir jų vaidmuo toje situacijoje. Suvokimui įtakos gali turėti ne pačio elgesio ypatumai, o tai, kokios lyties yra priekabiautojas bei auka. Manoma, kad daug dažniau elgesys bus identifikuojamas kaip seksualinis priekabiavimas, jeigu jame dalyvaus priekabiautojas vyras, o auka bus moteriškosios lyties atstovė. Tai susiję su bendrai visuomenėje paplitusiu supratimu, kad priekabiavimas yra toks seksualiai nederamas elgesys, kuriame dalyvaujanti auka yra moteris, o priekabiautojas yra vyras. Tai gali būti aiškinama biologiniu modeliu, jog vyrai turi stipriau išreikštus seksualinius poreikius nei moterys, dėl to galimai dažniau seksualiai priekabiuoja nei moterys (Kara & Toygar, 2019). Tyrimai rodo, kad šiam tradiciniam seksualinio priekabiavimo supratimui respondento lytis įtakos neturi, nes tiek merginos, tiek vaikinai linkę dažniau išvelgti seksualinį priekabiavimą tokiose situacijose, kur vyras yra priekabiautojas, o moteris yra auka (Bitton & Shaul, 2013). Požiūrio skirtumai tarp merginų ir vaikinų yra pastebimi tuomet, kai situacijos modeliuojamos skirtingais nei įprasta lyčių vaidmenimis. Situacijose, kuomet pateikiamas seksualinis vyro priekabiavimas prie vyro arba moters priekabiavimas prie vyro, respondentės moterys yra labiau linkusios nei respondentai vyrai tokias situacijas įvertinti kaip seksualinį priekabiavimą. Lyginant situacijų vertinimą tarp vyrų, vyrai buvo mažiau tolerantiški vyro priekabiautojo ir vyro aukos interakcijai nei moters priekabiautojos ir vyro aukos situacijoje. Tuo tarpu merginos buvo mažiau tolerantiškos moters priekabiautojos ir aukos vyro seksualiniam priekabiavimui nei vyro priekabiautojo ir vyro aukos situacijoje (Bitton & Shaul, 2013). Manoma, kad taip yra todėl, kad moterys seksualinį priekabiavimą mato kaip grėsmę saugumui, o vyrai tai mato kaip grėsmę jų vyriškumui, todėl vertinant vyro priekabiavimą prie vyro dažniau išvelgdavo seksualinį priekabiavimą. Panašias į ankstesnių tyrimų išvalgas pateikia ir kitas tyrimas, kurio metu nustatyta, jog respondentai vyrai yra daug tolerantiškesni priekabiautojos moters seksualiniam priekabiavimui prie aukos vyro ar aukos moters nei respondentės moterys (Russell & Oswald, 2016). Tai galima aiškinti tarp vaikinų

vyraujančia nuostata seksualinį priekabiavimą laikyti apskritai mažiau rimtu ar grėsmingu elgesiu. Taigi, lyčių skirtumai egzistuoja vertinant ir skirtingus nei įprasta lyčių vaidmenimis seksualinio priekabiavimo atvejus. Moterys yra apskritai mažiau tolerantiškos seksualiniam priekabiavimui, bet tolerantiškiau vertina vyro priekabiautojo ir vyro aukos interakciją nei moters priekabiautojos ir vyro aukos, o vyrai šias situacijas linkę įvertinti atvirkščiai.

Manoma, jog vyrai labiau nei moterys yra linkę seksualinį priekabiavimą laikyti flirtu ir yra labiau tolerantiški lyčių stereotipiniais vaidmenimis paremtiems įsitikinimams. Pastebėta, kad tose pačiose situacijose moterys gali įžvelgti grėsmę, o vyrai laikyti tai komplimentu. Taip pat vaikinai yra labiau nei merginos linkę atsakomybę ir kaltę perkelti seksualinio priekabiavimo aukai (Russell & Oswald, 2016). Pastebima, kad vyrai dažniau nei moterys atranda įvairių seksualinį priekabiavimą pateisinančių aplinkybių. Vaikinai dažniau nei merginos pateisina seksualinį priekabiavimą, jeigu moteris, prie kurios buvo priekabiuojama elgėsi arba buvo apsirengusi provokuojančiai. Taip pat vyriškosios lyties respondentai dažniau išreiškia įsitikinimą, jog priekabiuojantis elgesys su gražia moterimi yra natūralus flirtas (Kara & Toygar, 2019). Suvoktam elgesiui įtakos gali turėti ir suvokiamas agresyvumo laipsnis priekabiautojo žodžiuose ar veiksmuose komunikuojant su auka. Vaikinai labiau linkę patį seksualinį priekabiavimą suprasti kaip tam tikrą agresyvų poelgį. Vieno tyrimo metu, kai buvo vaizduojama situacija, kurios metu dėstytojas vyras kvietė studentę merginą į pasimatymą, respondentai vaikinai neidentifikavo to ne tik kaip seksualinio priekabiavimo, bet ir kaip netinkamo elgesio, nes dėstytojo veiksmuose ir žodžiuose nebuvo jokio agresyvaus tono ar agresyvaus fizinio judėjimo link merginos studentės. Tuo tarpu merginos studentės buvo linkusios tokį ne agresyvų elgesį laikyti nelabai tinkamu, tačiau ne seksualiniu priekabiavimu. Tyrimo dalyvės merginos įvardijo tai kaip privatumo pažeidimą, tačiau ne seksualinį priekabiavimą (Bursik & Gefter, 2011). Manoma, kad didesnę vyrų toleranciją seksualiniam priekabiavimui pastiprina tradicinių lyčių vaidmenų suvokimas, kad vyras yra dominuojančioje pozicijoje ir taip siekiama užtikrinti bei išsaugoti lyčių stereotipinius vaidmenis. Taigi, esama skirtumų tarp vyrų ir moterų požiūrio į seksualinį priekabiavimą, kuomet yra pateikiamos įvairios kontekstinės aplinkybės. Moterys demonstruoja mažiau tolerantišką suvokimą, kas yra seksualinis priekabiavimas, nepaisant skirtingų situacinių aplinkybių pateikimo.

1.3.2. Kiti individualūs veiksniai

Manoma, kad požiūriui į seksualinį priekabiavimą įtakos gali turėti ir kiti įvairūs individualūs asmens veiksniai – užimamos pareigos, amžius, išsilavinimas, religingumas ar net gimtoji šalis.

Pastebėta, kad skirtingas galios pozicijas profesiniame gyvenime užimantys asmenys gali skirtingai vertinti seksualinį priekabiavimą. Atliktų tyrimų išvados atskleidžia, kad vadovaujančias pareigas užimančios moterys realiame gyvenime praneša daugiau seksualinio priekabiavimo atvejų (Tinkler & Zhao, 2020; McLaughlin, Uggen, & Blackstone, 2012). Tokios moterys apskritai yra jautresnės priekabiavimui nei moterys, kurios neužima lyderiaujančios pozicijos organizacijoje. Tai gali būti susiję su tuo, kad jos apskritai dažniau darbinėje aplinkoje susiduria agresyvaus elgesio apraiškomis nei tos moterys, kurios nėra lyderės (Tinkler & Zhao, 2020). Tiesa, mokslininkai neatmeta galimybės, kad vadovaujančios moterys praneša daugiau priekabiavimo atvejų, nes jos tiesiog yra geriau apmokytos tai atpažinti (McLaughlin et al., 2012). Manoma, kad priekabiuojančio elgesio, nukreipto į vadovės moteris, intencijos skiriasi nuo elgesio, nukreipto į moteris, kurios neužima vadovaujančių pareigų. Greičiausiai, kuomet yra priekabiuojama prie moterų lyderių, yra siekiama ne romantiškų santykių, o sumenkinti moters galią ir statusą, nes užimdamos vadovaujančias pareigas tokios moterys pažeidžia tradicinių lyčių vaidmenų taisyklės (Tinkler & Zhao, 2020). Taigi, manoma, jog asmens užimamos pareigos asmeniniame gyvenime gali lemti jo seksualinio priekabiavimo identifikavimo įgūdžius.

Kai kuriuose kokybiniuose tyrimuose yra iškeliamą hipotezė, kad žmonių seksualinio priekabiavimo vertinimui įtakos gali turėti amžius. Tas pats individas jaunystėje elgesį gali suvokti vienaip, o pasiekus vidutinį amžių tokį patį elgesį jau gali matyti kitomis akimis. Tai aiškinama tuo, kad bręstant tampama vis sąmoningesniais žmonėmis ir yra permąstomos anksčiau patirtos patirtys. Mokslininkai atliekant interviu su asmenimis bei lyginant jų patirtis būnant mokykloje ir suaugus pastebėjo, kad didžioji dalis apklaustųjų patirtą elgesį su jais mokykloje tuo metu nebuvo linkę suvokti kaip seksualinį priekabiavimą, bet suaugus toks pats elgesys jau atrodo netinkamas. Asmenys atskleidė, kad būnant mokykloje toks elgesys atrodė kaip normalus flirtas, bet suaugus pasikeitė jų suvokimas. Žinoma tyrėjai akcentuoja ne tik amžių, bet ir brandą, įgytą patirtį, žinias ir konteksto svarbą (Blackstone, Houle, & Uggen, 2014). Visgi, esama ir kiekybinių tyrimų, kurių metu tiriant požiūrį į seksualinį priekabiavimą, amžius tam reikšmingos įtakos neturėjo (Zewude & Ashine, 2016; Bitton & Shaul, 2013; Bursik & Geftter, 2011). Nors požiūris į seksualinį priekabiavimą buvo susijęs su studentų mokymosi metais – ilgiausiai besimokantys turėjo negatyviausią požiūrį į seksualinį priekabiavimą (Zewude & Ashine, 2016). Taigi, amžius kaip prediktorius seksualinio priekabiavimo vertinimui tyrimuose yra vertinamas nevienareikšmiškai ir randami amžiaus ryšiai su seksualinio priekabiavimo identifikavimu gali labiau priklausyti nuo tyrimo metodikos.

Skaitant mokslinę literatūrą galima aptikti ir kelis kitus individualius veiksnius, kurie gali būti susiję su požiūriu į seksualinį priekabiavimą. Tiesa, šie faktoriai yra gan retai sutinkami mokslinėje

literatūroje ir veikiau yra išimtis nei taisyklė. Pastebėta, jog asmenys su aukštesniu išsilavinimu dažniau ir rimčiau vertina situacijas kaip seksualinį priekabiavimą nei turintys žemesnį išsilavinimą (Herzog, 2010). Kitas tyrimas reikšmingo ryšio tarp išsilavinimo ir požiūrio į seksualinį priekabiavimą nerado (Bitton & Shaul, 2013). Tam, kaip mes suvokiame netinkamą elgesį kaip seksualinį priekabiavimą, įtakos gali turėti netgi ir religingumas. Nagrinėjant Izraelio imties požiūrį į seksualinį priekabiavimą, pastebėta, kad žmonės, kurie yra religingesni, buvo labiau linkę pateiktus scenarijus vertinti kaip seksualinį priekabiavimą nei ne tokie religingi gyventojai (Herzog, 2010). Dar vieną įdomią išvaidą mokslininkas Herzog (2010) pateikia tame pačiame savo tyrime apie asmens gimtąją šalį ir kaip tai gali būti susiję su požiūriu į seksualinį priekabiavimą. Pastebėta, jog tie Izraelio gyventojai, kurie buvo gimę dar Tarybų Sąjungoje (SSRS), buvo mažiau linkę vertinti situacijas kaip seksualinį priekabiavimą nei tie, kurie gimė kitose šalyse (Herzog, 2010). Taigi, kartais tyrimuose galime sutikti įvairių skirtingų individualių faktorių, kurių reikšmingumą požiūriui į seksualinį priekabiavimą tiria mokslininkai, tačiau jų reikšmingumas yra nevienareikšmiškas. Šiuo tyrimu bus siekiama išsiaiškinti, ar tokie individualūs veiksniai kaip lytis, išsilavinimas bei amžius turi įtakos seksualinio priekabiavimo vertinimui.

1.4. Požiūrio į seksualinį priekabiavimą situaciniai veiksniai

1.4.1. Aukos ir priekabiautojo charakteristikos

Pastebėta, jog seksualinio priekabiavimo identifikavimui turi įtakos ir tam tikri situaciniai veiksniai. Manoma, kad žmonės nėra linkę seksualinį priekabiavimą vertinti vienodai, o labiau kaip kintantį nusižengimą. Seksualinio priekabiavimo požiūris ir vertinimas, priklauso ir nuo tam tikrų situacijos charakteristikų (Herzog, 2010). Vertinant tam tikrą elgesį kaip seksualinį priekabiavimą, įtakos gali turėti ir įvairios priekabiautojo bei aukos charakteristikos. Seksualinio priekabiavimo identifikavimą gali lemti net skirtingas aukos apsirengimo stilius. Vaizduojant merginą, kuri patiria seksualinį priekabiavimą su mini sijonu, tyrimo dalyviai situaciją yra linkę vertinti ne taip rimtai. Jie dažniau išvelgia seksualinį priekabiavimą tose situacijose, kai mergina vaizduojama apsirengusi konservatyviau (Herzog, 2010). Taigi, tarytum aukos merginos provokuojantis aprangos stilius pateisina priekabiavimą ir dėl to negalima tokio elgesio vadinti seksualiniu priekabiavimu, jei mergina tarsi pati tai provokuoja. Kitame tyrime pastebėta, jog respondentės merginos labiau nei dalyviai vaikinai yra linkusios bausti priekabiautoją tose situacijose, kuomet auka yra demonstruojama apsirengusi provokatyviai (Weber et al., 2012). Taigi matome, kad tyrimų rezultatai vertinant aukos aprangos stilių yra priešaringi. Aukos

aprangos stilius prisidėti prie to, kad seksualinis priekabiavimas nėra vertinamas taip rimtai, bet gali būti griežtesnio nubaudo dėl seksualinio priekabiavimo faktorius.

Pastebima, kad seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimus gali lemti ne tik su auka susiję bruožai, bet ir šalia pateikiami tam tikri priekabiautojo apibūdinimai. Tas pačias situacijas žmonės gali vertinti visiškai skirtingai, jeigu jiems pateikiama tam tikra priekabiautojo charakteristika. Pavyzdžiui, scenarijuje įvardinant, kad priekabiautojas yra teistas, tyrimo dalyviai dažniau situaciją įvertino kaip seksualinį priekabiavimą nei situacijose, kuriose tokio įvardinimo nebuvo, nors tų situacijų scenarijai buvo identiški (Herzog, 2010). Tokius rezultatus pagrindžia ir kitas tyrimas, kurio metu Azijos studentai dažniau įvardindavo ne visai tikslų seksualinio priekabiavimo apibūdinimą. Studentai buvo įsitikinę, kad seksualiai priekabiauja tik „išskrypėliai“, kitaip tariant, asmenys turintys seksualinių potraukių sutrikimą (Lee et al., 2011). Taigi, matome, kad egzistuoja tam tikri seksualinio priekabiavimo stereotipai, jog priekabiautojas yra nusikaltėlis arba seksualinių potraukių sutrikimą turintys asmuo. Galime teigti, kad tam tikri aukų ar priekabiautojų bruožai gali turėti įtakos seksualinio priekabiavimo identifikavimui.

LR baudžiamajame kodekse seksualiniu priekabiavimu įvardijamas tik toks elgesys, kuriuo siekiama seksualinio bendravimo su prie pagal tarnybą ar kitaip priklausomu asmeniu. Mokslinėje literatūroje sutinkamas platesnis požiūris, kad seksualinis priekabiavimas gali vykti ir dalyvaujant dviem lygiavertiškos galios pozicijos ar statuso asmenims. Visgi, atliekant tyrimus pastebima, jog žmonės yra labiau linkę seksualinį priekabiavimą suvokti teisiniu, siauresniu, apibrėžimu. Tiriamieji dažniau netinkamą seksualizuotą elgesį pripažino kaip seksualinį priekabiavimą, kuomet jiems pateikiamos netolygios galios pozicijas užimantys asmenys. Tyrimų rezultatai rodo, kad dalyviai dažniau vertina elgesį kaip seksualinį priekabiavimą, kuomet buvo vaizduojama studento ir dėstytojo, tai yra skirtingų galių pozicijų interakcija, nei situacijas, kuriose buvo matomas studentės ir studento bendravimas (tokių pat galių pozicijos). Tokiam elgesiui priskirti seksualinio priekabiavimo pavadinimą galios pozicija turėjo įtakos ir tose situacijose, kai studentė susilaukia dviprasmiškų komentarų arba kvietimų į pasimatymą iš dėstytojo (Bursik & Gefter, 2011). Pastebima, kad ir realiose gyvenimo situacijose apie patirtą seksualinį priekabiavimą pranešti labiau linkę yra žemesnes galios pozicijas užimantys asmenys (Harris et al., 2018). Taip pat praneštuose atvejuose apie patirtą seksualinį priekabiavimą, priekabiautojas daug dažniau būdavo aukštesnes pareigas užimantis asmuo nei kolega (Lonsway et al., 2013). Esama duomenų, kad ir vadovaujančias pareigas užimančios moterys praneša daugiau seksualinio priekabiavimo atvejų ir apskritai yra jautresnės priekabiavimui nei moterys, kurios neužima lyderės pozicijos organizacijoje (Tinkler & Zhao, 2020). Taigi, realių gyvenimo atvejų analizės rodo, kad esama prieštaringų duomenų kaip užimamos pareigos yra susijusios su patiriamu seksualinio priekabiavimo

dažnumu ir pranešimu apie tai. Nors ir negalime vienareikšmiškai teigti, kokias pareigas užimantys asmenys realiame gyvenime patiria daugiau seksualinio priekabiavimo, tačiau atliekant tyrimus pastebima, kad respondentų suvokimas dažniau apsiriboja aukštesnes pareigas užimančio priekabiautojo ir žemesnes pareigas užimančios aukos sąveika seksualinio priekabiavimo metu.

1.4.2. Kiti situaciniai veiksniai

Įvardinant tam tikras situacijas kaip seksualinį priekabiavimą tam reikšmės gali turėti ir fizinis kontaktas tarp žmonių. Pavyzdžiui, vieno tyrimo metu tiriamieji nebuvo linkę įvardinti įvairių seksualizuotų komentarų kaip seksualinio priekabiavimo, nes tuo metu vaizduojamoje situacijoje dėstytojas vyras nelietė merginos studentės (Bursik & Gefter, 2011). Tokį žmonių požiūrį pagrindžia ir realaus gyvenimo seksualinio priekabiavimo atvejai. Tiriant realias seksualinio priekabiavimo situacijas, pastebėta, kad esant fiziniam kontaktui aukos dažniau pranešdavo apie priekabiavimą nei situacijose, kuomet priekabiavimas vyko tik žodžiais (Lonsway et al., 2013). Ir visgi, nors žmonės labiau linkę suvokti seksualinį priekabiavimą, kaip veiksmą, kuriame egzistuoja fizinio kontakto elementas, tyrimai rodo, kad didesnė dalis žmonių patiria žodinį priekabiavimą. Kuomet studentai buvo supažindinti su žodinio priekabiavimo formomis ir kaip jis pasireiškia, virš 40% atsakė, kad yra bent kartą gyvenime jį patyrę, tuo tarpu fizinį priekabiavimą buvo patyrę 26% studentų (Lee et al., 2011). Taigi, matomas fizinis kontaktas seksualinio priekabiavimo metu gali turėti įtakos žmonių vertinimui, tačiau nors fizinis kontaktas ir yra akivaizdesnis nei žodžiai seksualinio priekabiavimo elementas bei lengviau atpažįstamas, reikėtų nepamiršti, kad seksualinis priekabiavimas gali vykti ir tik verbaliai, be prisilietimų.

Analizuojant mokslinę literatūrą apie požiūrį į seksualinį priekabiavimą gali būti svarbus ir dalyvaujančių asmenų amžius. Seksualiniame priekabiavime dalyvaujančiųjų aukos ir priekabiautojo amžius įprastai nėra apibrėžiamas net ir teisiniame kontekste. Visgi, esama įrodymų, kad žmonės linkę suvokti priekabiavimą kaip dviejų žmonių sąveiką, kuri vyksta tik tarp dviejų suaugusiųjų žmonių arba dalyvaujant bent vienam suaugusiam žmogui. Atlikus tyrimą su mokytojais, pastebėta, kad seksualinį priekabiavimą jie atpažindavo tik situacijose, kur vaizdo medžiagoje būdavo vaizduojamos dviejų kolegų arba mokytojo bei mokinio interakcijos. Mokytojai buvo linkę manyti, kad dviejų mokinių bendravimo nereikėtų įvardinti kaip seksualinio priekabiavimo, nes jis galimas tik mokytojo ir studento arba dviejų mokytojų santykiyje (Charmaraman et al., 2013). Žvelgiant į realaus gyvenimo situacijas pastebėta, kad apklausiant moteris apie jų kada nors gyvenime patirtą seksualinį priekabiavimą, dažniausiai jį patiria

26-39 metų moterys. Net 70% moterų, kurios atsakė, jog yra buvusios seksualinio priekabiavimo aukomis, buvo šiame amžiaus diapazone (kiti amžiaus skirsniai buvo mažiau 25 metų ir daugiau 40 metų). Tiesa, didžioji dalis 26-39 metų moterų buvo ištekėjusios ir darbovietėje dirbo mažiau nei 5 metus. Manoma, kad tokios moterys dažniau suvokiamos kaip fiziškai patrauklios, turinčios gerus socialinius įgūdžius bei šiltos asmenybės ir tai gali paskatinti dėmesį jų atžvilgiu (Hutagalung & Ishak, 2012). Tam tikrą amžiaus skirtumą tarp aukos ir priekabautojo galima pastebėti ir kitame tyrime, kurio metu apklausiant jaunas, iki 30-ies metų, merginas dirbančias slaugytojomis, pastebėta, jog dažniausiai seksualinio priekabiavimo yra sulaukiama iš kiek vyresnių, maždaug 40-ies metų vyrų (Lee et al., 2011). Taigi, iš įvairių tyrimų rezultatų bei realaus gyvenimo situacijų analizių galime matyti, kad žmonės yra linkę seksualinį priekabiavimą suvokti kaip dviejų suaugusių asmenų bendravimo metu kylančias situacijas, kuriose priekabiaujantis asmuo yra vyresnis, o auka jaunesnis asmuo.

1.5. Seksualinio priekabiavimo mitai

Vienas iš svarbių veiksnių, nuo kurio priklauso žmogaus požiūris į seksualinį priekabiavimą yra tikėjimas tam tikrais mitais šia tema. Seksualinio priekabiavimo mitai tai asmens turimas požiūris bei įsitikinimai, kurie paprastai yra klaidingi, bet jų vis vien yra laikomasi, ir tai pateisina vyrų seksualinį priekabiavimą prie moterų (Lonsway et al., 2008). Šie mitai apima įsitikinimus ir elgesį, kurie kaltina auką, minimizuoja psichologinį poveikį aukoms ir pateisina tokį priekabautojo elgesį. Tyrėjai Lonsway ir kiti (2008) išskyrė keturias pagrindines klaidingų įsitikinimų grupes:

- 1) perdėjimas/išsigalvojimas (tikėjimas, kad moterys tik išsigalvoja patyrusios seksualinį priekabiavimą arba neteisingai interpretuoja priekabautojo veiksmus);
- 2) užslėpti motyvai (manymas, jog skundai dėl seksualinio priekabiavimo pateikiami siekiant asmeninės naudos);
- 3) natūralus heteroseksualumas (seksualinio priekabiavimo priskyrimas romantiniams santykiams);
- 4) moters atsakomybė (įsitikinimas, kad moterys pačios išprovokuoja nepageidaujamą seksualinio pobūdžio elgesį ir yra atsakingos už kelio šiam elgesiui užkirtimą).

Visi šie mitai padidina seksualinio priekabiavimo tolerancijos lygį, asmuo rečiau vertina netinkamą seksualizuotą rodomą dėmesį kaip priekabiavimą. Taigi, asmenys tikintys seksualinio priekabiavimo mitais, pačio priekabiavimo nelaiko problema, todėl tikėjimas seksualinio priekabiavimo mitais gali

sukelti neigiamus padarinius nukentėjusiesiems ir trukdyti jų sveikimo procesui, nes tokie asmenys yra linkę kaltinti pačias aukas dėl patirto priekabiavimo.

Manoma, kad kuo labiau žmogus priima seksualinio priekabiavimo mitus, tuo labiau jo požiūris į moteris yra priešiškas, seksistinis ir tradicinis bei tuo mažiau palaiko feministinį judėjimą. Vaikiniai apskritai yra labiau linkę priimti šiuos seksualinio priekabiavimo mitus kaip tiesą nei merginos (Russell & Oswald, 2016; Walsh, Bauerle & Magley, 2013; Lonsway et al., 2008). Vyrai ypatingai linkę tikėti tais mitais, kuriuose kalbama apie tai, kad moterys perdeda ir išsigalvoja seksualinio priekabiavimo atvejus (Lonsway et al., 2008). Visgi, jais tiki ir dalis merginų, o tai turi įtakos jų požiūriui į seksualinį priekabiavimą. Tiriant tik moteriškosios lyties imtį pastebima, jog merginos, kurios palankiau vertina seksualinio priekabiavimo mitus, suteikė mažiau reikšmės seksualinio priekabiavimo atvejams (Herrera et al., 2018). Pastebima, kad tikėjimas seksualinio priekabiavimo mitais yra susijęs su priekabiavimu dėl lyties bei nepageidaujamo seksualinio dėmesio seksualinio priekabiavimo tipais. Respondentai vyrai, kurie labiau linkę tikėti šiais mitais, dažniau simuliaciniame tyrime taikė šių seksualinio priekabiavimo tipų išraiškas - seksistinius juokelius bei seksualiai įžeidžiančias suasmenintas pastabas (Diehl et al., 2012). Taigi, tyrimų rezultatai rodo, kad seksualinio priekabiavimo mitais tikėti labiau linkę yra vaikinai nei merginos, nes tai pateisina priekabiautojo – vyro elgesį ir sumenkina merginos – priekabiavimo aukos išgyvenimus.

Iš vienos pusės, atrodytų, kad žmogaus tikėjimą klaidingais mitais galima pakeisti pritaikant edukacinio pobūdžio priemones. Visgi, išankstinės turimos nuostatos gali paveikti žmonių motyvaciją dalyvauti tokiuose mokymuose apie seksualinį priekabiavimą. Vieno tyrimo metu pastebėta, kad turimų seksualinio priekabiavimo mitų stiprumas turėjo įtakos dalyvių motyvacijai dalyvauti mokymuose, kurių tikslas buvo sumažinti toleranciją patiriamam ar matomam seksualiniam priekabiavimui. Respondentai, kurie išreiškė didžiausią pritarimą mitams, buvo mažiausiai motyvuoti dalyvauti mokymuose. Kas yra ganėtinai paradoksalu, nes tokiems asmenims šie mokymai ir būtų naudingiausi, dėl jų tolerancijos seksualiniam priekabiavimui, kuri yra ganėtinai didelė. Tyrimo autoriai siūlė tai spręsti pačioje mokymų pradžioje pristatant visuomenėje paplitusius priekabiavimo mitus su juos paneigiančiais tyrimų rezultatais. Taip būtų sumažinama tikimybė ir toliau tikėti klaidingais seksualinio priekabiavimo mitais, padidinama jų motyvacija dalyvauti mokymuose bei keičiamas požiūris į seksualinį priekabiavimą (Walsh et al., 2013). Be to, tame pačiame tyrime atrastas ryšys tarp seksualinio priekabiavimo mitų tikėjimo ir pesimizmo susijusio su seksualinio priekabiavimo elgesio suvaldymu organizacijoje. Kitaip tariant, asmenys, kurie yra linkę pateisinti seksualinį priekabiavimą įvairiais mitais, yra ciniškai nusiteikę, kad galima pasiekti kažkokių pokyčių organizacijoje. Šis ryšys buvo stipresnis tarp vyrų nei

moterų (Walsh et al., 2013). Taigi, tikėjimas seksualinio priekabiavimo mitais padidina tikimybę būti mažiau jautriems seksualinio priekabiavimo atvejams, juos pateisinti bei rečiau juos identifikuoti, tačiau to galima išvengti atliekant edukacinio pobūdžio mokymus, kurių metu būtų paneigiami mitai.

1.6. Įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų

Vertinant žmonių požiūrį į seksualinį priekabiavimą verta atkreipti dėmesį į tai, kad tam įtakos gali turėti ir jų įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų. Šie įsitikinimai neretai normalizuoja vaikinių priekabiavimą prie merginų kaip įprastą dėmesio rodymą ir sumažina tikimybę laikyti tokį jų elgesį netinkamu bei užkirsti jam kelią. Pastebima, kad vaikinai labiau nei merginos yra linkę turėti įvairių stereotipinių įsitikinimų dėl lyčių vaidmenų bei seksistinių pažiūrų priešišku moterims nei merginos turi tokius įsitikinimus priešiškus vyrams. Todėl vyrų seksualinis priekabiavimas prie moterų (ypatingai priekabiavimas dėl lyties) galimai susijęs su siekiu įtvirtinti bei palaikyti įsivaizduojamus lyčių vaidmenis, o priekabiavimas prie vyrų gali būti susijęs su siekiu nubausti tuos vyrus, kurie pažeidžia stereotipinius lyčių vaidmenis (Russell & Oswald, 2016). Manoma, kad vyrai turintys tokius įsitikinimus yra linkę dažniau priekabiauti prie moterų ir klaidingai interpretuoti jų demonstruojamą draugiškumą (Bursik & Gefter, 2011). Tiriant mokytojų suvokimą apie seksualinį priekabiavimą, pastebėta, kad kuo mokytojai turėjo stipriau išreikštus įsitikinimus dėl tradicinių moterų ir vyrų vaidmenų, tuo rečiau identifikuodavo netinkamą elgesį kaip seksualinį priekabiavimą. Mokytojai dažnai išreiškė įsitikinimą, kad mergaitės ankstyvia branda skatina tokį seksualinį berniukų dėmesį (Charmaraman et al., 2013). Apžvelgiant realius seksualinio priekabiavimo atvejus, pastebima, kad tam tikri komentarai ar elgesys dažnai vyksta diskriminuojant lyties pagrindu, nesiekiant seksualinio suartėjimo. Tokį priekabiavimą, kuris yra pagrįstas lytimi, siekiant parodyti savo galią, dažniau patiria moterys (Lonsway et al., 2013). Atliekant tyrimus su priekabiavimo dėl lyties bei nepageidaujamo seksualinio dėmesio seksualinio priekabiavimo tipais, pastebima, kad jie susiję su priešiško seksizmo išraiškomis. Asmuo turintis išreikštą priešiško seksizmo požiūrį gali būti linkęs seksualiniu priekabiavimu ne tik siekti seksualinių santykių su auka, bet ir norėti ją pažeminti dėl jos lyties, demonstruojant savo viršenybę (Diehl et al., 2012). Taigi, seksualinio priekabiavimo vertinimui įtakos turi stereotipiniai įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų ir pastebima, kad vyrai demonstruoja didesnę išreikšto seksizmo lygį, kas prisideda prie prastesnio seksualinio elgesio identifikavimo.

Dažnai kalbant apie lyčių vaidmenų įsitikinimus yra brėžiamas tokių įsitikinimų kontinuumas, kurio viename gale pateikiamos nuostatos dėl stereotipinių moteriškumo ir vyriškumo bruožų, o kitame

kontinuumo gale - feministinio požiūrio idėjos. Feminizmas yra ideologijų rinkinys, apimantis siekius socialinės, politinės ir ekonominės vyrų bei moterų lygybės visose gyvenimo srityse (Bhattacharya, & Stockdale, 2016). Taigi, galima teigti, kad tradicinių lyčių vaidmenų įsitikinimai yra priešingi feminizmo idėjoms. Turimų pažiūrų dėl lyčių vaidmenų svarbą seksualinio priekabiavimo atpažinimui įrodo tyrimo rezultatai, kurio metu buvo gauti rezultatai įrodantys, kad moterys pasižymintys stipresniu feminizmo požiūriu buvo labiau linkusios atpažinti seksualinį priekabiavimą nei moterys, kurioms nebuvo būdingi feministiniai įsitikinimai. Manoma, jog kuo moteris yra mažiau tolerantiška seksualiniam priekabiavimui, tuo geriau jį atpažįsta. Taip pat feministėmis pažiūromis pasižymintys respondentės buvo jautresnės ir mažiau tolerantiškos seksualinio priekabiavimo dėl lyties formai, kuri yra rečiausiai identifikuojama visuomenėje kaip seksualinis priekabiavimas (Shi & Zheng, 2020). Esama tyrimų, kurie randa sąsają tarp feministinio požiūrio ir seksualinio priekabiavimo scenarijų vertinimo, bet ne su dešiniojo politinio sparno autoritarizmo pažiūromis, kurios pasižymi konservatyvumu – neigiamu požiūriu į homoseksualius santykius bei tradicinių lyčių vaidmenų gynimu (Bhattacharya & Stockdale, 2016). Dešinėsios pažiūros iš dalies galėtų būti apibūdinamos kaip tradicinių lyčių vaidmenų įsitikinimai, tačiau greičiausiai svarbiau yra tai, kaip tyrimo metu yra įvertinami bei matuojami šie įsitikinimai. Taigi, galime teigti, kad turimi įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų turi įtakos požiūriui į seksualinį priekabiavimą. Kuo šie įsitikinimai yra artimesni feministinei ideologijai, tuo didesnė tikimybė, kad toks žmogus bus pastabesnis ir mažiau tolerantiškas seksualiniam priekabiavimui.

1. 7. Tyrimo tikslas, klausimai ir hipotezės

Tyrimo tikslas

Šio darbo tikslas yra nustatyti respondentų individualių (lyties, išsilavinimo, amžiaus, seksualinio priekabiavimo patirties) bei situacinių (priekabiuojančio asmens socialinio statuso) veiksnių įtaką seksualinio priekabiavimo vertinimui ir nustatyti ryšius tarp seksualinio priekabiavimo vertinimo ir turimų nuostatų (seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir išreikšto seksizmo).

Tyrimo klausimai

Ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui turi įtakos situacinis veiksnys – nuotraukoje vaizduojamo priekabiuojančio asmens socialinis statusas?

Ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas priklauso nuo individualių respondentų veiksnių (lyties, išsilavinimo, amžiaus, seksualinio priekabiavimo patirties)?

Ar turimos respondentų nuostatos (seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas ir stereotipiniai įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų) priklauso nuo lyties?

Ar seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimas yra susijęs su turimomis respondentų nuostatomis (seksualinio priekabiavimo mitų priimtumu ir išreikštu seksizmu)?

Ar seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas yra susijęs išreikštu seksizmu?

Kurie individualūs respondentų, situaciniai priekabiavimo veiksniai ir turimos respondentų nuostatos prognozuoja seksualinio priekabiavimo vertinimą?

Tyrimo hipotezės

1. Seksualinio priekabiavimo vertinimui įtakos turės priekabiuojančio asmens socialinis statusas.
 - 1.1. Tyrimo dalyviai, kuriems pateikiamos seksualinio priekabiavimo situacijos su priekabiuojančiu asmeniu galios pozicijoje (viršininku), išvelgs reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo nei tyrimo dalyviai, kuriems pateikiamose seksualinio priekabiavimo situacijose priekabiuojantis asmuo yra ne galios pozicijoje (pavaldinys).
2. Seksualinio priekabiavimo vertinimas priklauso nuo individualių veiksnių (lyties, išsilavinimo, amžiaus ir seksualinio priekabiavimo patirties).
 - 2.1. Respondentės merginos išvelgs statistiškai reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose nei respondentai vaikinai.
 - 2.2. Aukštesnį išsilavinimą įgiję respondentai išvelgs statistiškai reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose nei žemesnį išsilavinimą įgiję respondentai.
 - 2.3. Kuo vyresnis respondentas, tuo daugiau jis išvelgs seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose.
 - 2.4. Seksualinį priekabiavimą patyrę tyrimo dalyviai išvelgs statistiškai reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo negu seksualinio priekabiavimo nepatyrę respondentai.
3. Turimos nuostatos (seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas ir stereotipiniai įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų) priklauso nuo lyties.
 - 3.1. Respondentai vaikinai bus linkę statistiškai reikšmingai labiau priimti seksualinio priekabiavimo mitus nei tyrimo dalyvės merginos.

- 3.2. Respondentai vaikinai bus linkę statiškai reikšmingai daugiau išreikšti seksistinių įsitikinimų dėl lyčių vaidmenų nei tyrimo dalyvės merginos.
4. Seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas yra susijęs su turimomis nuostatomis.
 - 4.1. Tyrimo dalyviai, kurie labiau priima seksualinio priekabiavimo mitus, bus linkę pateiktose situacijose išvelgti mažiau seksualinio priekabiavimo.
 - 4.2. Tyrimo dalyviai, kurie išreiškia daugiau seksizmo, bus linkę pateiktose situacijose išvelgti mažiau seksualinio priekabiavimo.
5. Tyrimo dalyviai, kurie labiau priima seksualinio priekabiavimo mitus, bus linkę išreikšti daugiau seksizmo.
6. Tiriamųjų lytis, išsilavinimas, amžius, seksualinio priekabiavimo patirtis, priekabiaujančio asmens socialinis statusas, seksualinio priekabiavimo mitų priimtinumai ir išreikštas seksizmas reikšmingai prognozuos seksualinio priekabiavimo vertinimą.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyvavo 175 jauni suaugusieji, kurių amžius svyravo nuo 18 iki 33 metų. Šiame tyrime jauni suaugusieji buvo laikomi 18-35 metų diapazone esantys asmenys. 8 asmenų atsakymai į tyrimą įtraukti nebuvo, nes neatitiko jaunųjų suaugusiųjų amžiaus kriterijaus. Neįtrauktų asmenų amžius svyravo nuo 37 iki 58 metų. Eksperimentiniame tyrime dalyvavo dvi grupės, kuriose buvo panašus dalyvių skaičius. 1 lentelėje pateiktos visų tyrimo dalyvių sociodemografinės charakteristikos, seksualinio priekabiavimo patirtis bei pasiskirstymas dvejose eksperimentinėse grupėse pagal išsilavinimą, šeimines padėtis, gyvenamąją vietą, darbinį statusą ir patirtą seksualinį priekabiavimą.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių sociodemografinės charakteristikos ir pasiskirstymas per 2 eksperimentines grupes

Dalyvių skaičius	Visi tyrimo dalyviai		
	175	1 grupė	2 grupė
Amžius	M=21.5, SD=3.2	M=21.89, SD=3.62	M=21.10, SD=2.68
Lytis			
Moterys	83.4% (n=146)	15.7% (n=73)	84.9% (n=73)
Vyrai	14.3% (n=25)	82% (n=14)	12.8% (n=11)
Kita	2.3% (n=4)	2.2% (n=2)	2.3% (n=2)
Išsilavinimas			
Pradinis	0% (n=0)	0.0% (n=0)	0.0% (n=0)
Pagrindinis	9.1% (n=16)	7.9% (n=7)	10.5% (n=9)
Vidurinis/profesinis	56% (n=98)	48.3% (n=43)	64% (n=55)
Aukštesnysis/aukštasis	34.9% (n=61)	43.8% (n=39)	25.6% (n=22)
Šeiminė padėtis			
Nevedę	88% (n=154)	83.1% (n=74)	93% (n=80)
Vedę	2.3% (n=4)	3.4% (n=3)	1.2% (n=1)
Išsiskyrę	2.3% (n=4)	3.4% (n=3)	1.2% (n=1)
Kita	7.4% (n=13)	10.15% (n=9)	4.7% (n=4)
Gyvenamoji vieta			
Didmiestyje	64% (n=112)	68.5% (n=61)	59.3% (n=51)
Mieste	16.6% (n=29)	11.2% (n=10)	22.1% (n=19)
Rajono centre	5.1% (n=9)	6.7% (n=6)	3.5% (n=3)
Miestelyje	9.7% (n=17)	6.7% (n=6)	12.8% (n=11)
Kaime	4.8% (n=8)	6.7% (n=6)	2.3% (n=2)
Darbinis statusas			
Dirba	46.3% (n=81)	52.8% (n=47)	39.5% (n=34)
Nedirba	53.7% (n=94)	47.2% (n=42)	60.5% (n=52)
Patirtas seksualinis priekabiavimas			
Patyrė	35.4% (n=62)	32.6% (n=29)	38.4% (n=33)
Nepatyrė	59.4% (n=104)	61.8% (n=55)	57% (n=49)
Nenori sakyti	5.1% (n=9)	5.6% (n=5)	4.7% (n=4)

Pastaba. n – kiekis, M – vidurkis, SD – standartinis nuokrypis.

2. 2. Tyrimo instrumentai

Seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo nuotraukos

Tyrimė naudotos 7 nuotraukos, kuriose demonstruojamos ambivalentiškos seksualinio priekabiavimo situacijos. Nuotraukos buvo gautas iš Vilniaus universiteto psichologijos instituto psichologų komandos, kurie šiuo metu atlieka tyrimą seksualinio priekabiavimo tema (K. Čunichina, D. Petkevičiūtė-Barysienė, G. Valickas ir V. Mikuličiūtė, 2019-2021). Anksčiau atlikto minėtųjų psichologų pilotinio tyrimo metu šios nuotraukos buvo nustatytos kaip ambivalentiškos – jose nėra akivaizdaus priekabiavimo, bet sunku teigti, kad jose nėra seksualinio priekabiavimo užuomazgų apskritai. Nuotraukose esantys asmenys yra aktoriai. Visose nuotraukose pavaizduotos situacijos yra heteroseksualios, nes jose demonstruojama dviejų priešingų lyčių interakcija (vaikinas ir mergina). Vienose nuotraukose priekabiuojantis asmuo yra mergina, kitose nuotraukose prie merginos priekabiuoja vaikinas. Šiame eksperimente nepriklausomas kintamasis buvo nuotraukose priekabiuojančio asmens socialinis statusas. 2 tyrimo grupės buvo išskirtos pagal pateikiamą skirtingą priekabiuojančio asmens statusą (viršininkas/pavaldinys). Abiejų tyrimų grupių dalyviams buvo pateikiamos tos pačios seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukos, tačiau su skirtingais situacijose esančių asmenų socialiniais statusais. Kiekvieno nuotraukoje esančio žmogaus darbinis statusas parašytas nuotraukoje prie žmogaus. Pirmajai eksperimentinei grupei buvo pateikiamos nuotraukos, kuriose priekabiuojantis asmuo yra galios pozicijoje – viršininkas, o asmuo prie kurio yra priekabiuojama yra pavaldinys. Antrajai eksperimentinei grupei pateikiamos nuotraukos, kuriose priekabiuojantis asmuo yra ne galios pozicijoje – pavaldinys, o žmogus prie kurio priekabiuojama yra viršininkas. Nuotraukos naudotos 1 eksperimentinei grupei su instrukcija tyrimo dalyviams pateikiamos 1 priede, o nuotraukos naudotos 2 eksperimentinei grupei pateikiamos 2 priede.

Seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalė

Tyrimui naudota Lonsway ir kitų tyrėjų (2008) sukurta seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalė (*20-item Illinois Sexual Harassment Myth Acceptance (ISHMA) Scale*). Seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalę sudaro 20 teiginių, kuriuose atsispindi įvairūs seksualinio priekabiavimo mitai. Tyrėjai išskyrė keturias pagrindines klaidingų įsitikinimų grupes:

1) perdėjimas / išsigalvojimas (tikėjimas, kad moterys tik išsigalvoja patyrusios seksualinį priekabiavimą arba neteisingai interpretuoja priekabiautojo veiksmus);

2) užslėpti motyvai (manymas, jog skundai dėl seksualinio priekabiavimo pateikiami siekiant asmeninės naudos);

3) natūralus heteroseksualumas (seksualinio priekabiavimo priskyrimas romantiniams santykiams);

4) moters atsakomybė (įsitikinimas, kad moterys pačios išprovokuoja nepageidaujamą seksualinio pobūdžio elgesį ir yra atsakingos už kelio šiam elgesiui užkirtimą).

Skalės teiginiai buvo vertinami pagal 7 balų Likerto skalę nuo 1 – „visiškai nesutinku“ iki 7 – „visiškai sutinku“. Atsakymų variantai buvo pavaizduoti skalėje ir respondentai turėjo pasirinkti tinkamą. Didesni klausimyno skalių įverčiai rodo labiau išreikštus klaidingus įsitikinimus dėl seksualinio priekabiavimo. Dėl skalės naudojimo bei vertimo iš anglų kalbos į lietuvių buvo susisiepta su viena iš skalės autorių Kimberly A. Lonsway. Skalės autorė patikino, jog šios skalės naudojimui bei vertimui atskiro leidimo nereikia, nes ji yra viešai prieinama, todėl ja naudotis bei versti gali visi norintys. Originalūs skalės teiginiai anglų kalba bei instrukcija yra pateikiama 3 priede, o lietuviškas vertimas naudotas tyrime su instrukcija tyrimo dalyviams 4 priede. Norint nustatyti išverstos skalės patikimumą buvo skaičiuojamas vidinis suderintumas, o norint nustatyti išverstos skalės validumą buvo atlikta tiriančioji faktorinė analizė, kuria siekta įvertinti teiginių sąrašo struktūros ypatumus jaunų suaugusiųjų imtyje. Šios skalės duomenų atitikimas analizei yra pakankamas: KMO = 0.93, Barlett'o sferiškumo kriterijaus reikšmė $\chi^2 = 2436.41$, $df = 190$, $p < 0.001$. Remiantis Kaiser-Guttman kriterijumi, buvo išskirti 4 latentiniai faktoriai:

1) perdėjimas / išsigalvojimas (Cronbach alfa – 0.91);

2) užslėpti motyvai (Cronbach alfa – 0.86);

3) natūralus heteroseksualumas (Cronbach alfa – 0.83);

4) moters atsakomybė (Cronbach alfa – 0.84).

Seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalės po varimax sukinio teiginių svoriai išskirtuose faktoriuose pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. *Seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalės tiriančiosios faktorių analizės po varimax sukinio teiginių faktorių „svoriai“*

	Perdėjimas / išsigalvojimas	Užslėpti motyvai	Natūralus heteroseksualumas	Moters atsakomybė
1. Jeigu moteris neprarado darbo, jos skundas dėl seksualinio priekabiavimo neturėtų būti vertinamas rimtai.	0.696			

Lentelės tęsinys

	Perdėjimas / išsigalvojimas	Užslėpti motyvai	Natūralus heteroseksualumas	Moters atsakomybė
2. Moterys, pateikusios skundą, kad patyrė seksualinį priekabiavimą, dažniausiai perdeda.	0.686			
3. Jei prie moters buvo seksualiai priekabiuojama, tikriausiai ji pati tai ir išprovokavo.	0.747			
4. Moterys dažnai lengvabūdiškai pateikia kaltinimus dėl seksualinio priekabiavimo.	0.641			
5. Jei moteris nepateikia skundo, tikriausiai tai nebuvo pakankamai rimta, kad būtų laikoma seksualiniu priekabiavimu.	0.706			
6. Sunku tikėti seksualinio priekabiavimo kaltinimais, kurie nebuvo pareikšti laiku.	0.485			
7. Moterys, laukiančios savaitės ar mėnesius, kad praneštų apie patirtą seksualinį priekabiavimą, tikriausiai tai išsigalvoja.	0.706			
8. Moterys, kurios pateikia skundą apie patirtą seksualinį priekabiavimą, dažniausiai kažką ir darė, kas paskatino seksualinį priekabiavimą.	0.718			
9. Kartais moterys pareiškia įtarimus dėl seksualinio priekabiavimo tik siekdamos išpešti pinigų iš savo darbdavio.		0.718		
10. Moterys, kurios buvo pagautos turinčios romaną su savo vadovu, kartais teigia, kad tai buvo seksualinis priekabiavimas.		0.753		
11. Moterys kaltinimus dėl seksualinio priekabiavimo kartais pateikia be aiškios priežasties.		0.596		
12. Moteris gali lengvai sugriauti savo vadovo karjerą teigdama, kad jis „lindo“ prie jos.		0.683		
13. Moteris kartais fantazuoja apie santykius su savo viršininku ir tada tvirtina, kad jis seksualiai priekabiavo prie jos.		0.649		
14. Dauguma moterų yra pamalonintos, kai sulaukia dėmesio iš vyrų, su kuriais jos dirba.			0.76	
15. Daugelis moterų slapta mėgaujasi, kai vyrai darbe prie jų „lenda“.			0.818	
16. Tai yra neišvengiama, kad vyrai darbe rodys dėmesį moterims.			0.575	
17. Moterys neturėtų taip greitai įžeisti, kai vyras darbe išreiškia seksualinį susidomėjimą jomis.			0.548	
18. Moterys paprastai gali sustabdyti nepageidaujama seksualinį dėmesį, tiesiog pasakydamos vyrui, kad jo elgesys nėra priimtinas.				0.771
19. Moterys paprastai gali sustabdyti nepageidaujama seksualinį bendradarbio dėmesį, apie tai pranešusios savo vadovui.				0.851
20. Beveik visų seksualinio priekabiavimo atvejų nebūtų, jei moteris tiesiog lieptų vyrui sustoti.				0.646

Ambivalentiško seksizmo skalė

Tyrime taip pat buvo naudota ir tyrėjų Glick ir Fiske (1996) sukurta ambivalentiško seksizmo skalė (22-Item Ambivalent Sexism Inventory), kuri išskiria priešišką (pavyzdžiui – „Moterys per lengvai

įsižeidžia.“; „Dauguma moterų neįvertina visko, ką vyrai daro dėl jų.“) ir geranorišką (pavyzdžiui – „Moterys turėtų būti vyrų branginamos ir saugomos.“; „Kiekvienas vyras turėtų turėti moterį, kurią jis dievina.“) seksizmą. Skalės teiginiai vertinami pagal 6 balų Likerto skalę nuo 0 – „visiškai nesutinku“ iki 5 – „visiškai sutinku“. Nors skalė yra viešai prieinama, dėl skalės naudojimo bei vertimo į anglų kalbą buvo susisiekiama su skalės autorium Peter Glick. Autorius leidimą naudoti bei verst skalę suteikė bei atsiuntė skalės versiją, kuri yra be atvirkštinių žodžių ir yra skirta versti į kitas kalbas. Skalės teiginiai anglų kalba skirti vertimui į kitas kalbas bei instrukcija yra pateikiama 5 priede, o lietuviškas vertimas naudotas tyrime su instrukcija tyrimo dalyviams 6 priede. Norint nustatyti išverstos skalės patikimumą buvo skaičiuojamas vidinis suderintumas, o norint nustatyti išverstos skalės validumą buvo atlikta tiriančioji faktorinė analizė, kuria siekta įvertinti teiginių sąrašo struktūros ypatumus jaunų suaugusiųjų imtyje. Kadangi pati programa išskyrė 4 faktorius, o skalės instrukcijoje yra nurodyti 2 faktoriai, buvo pakartota tiriančioji faktorinė analizė, kur atliktas priverstinis pasirinkimas, kad būtų išskirti 2 latentiniai faktoriai. Šios skalės duomenų atitikimas analizei yra pakankamas: KMO = 0.92, Barlett'o sferiškumo kriterijaus reikšmė $\chi^2 = 2463.97$, $df = 231$, $p < 0.001$. Remiantis Kaiser-Guttman kriterijumi, buvo išskirti 2 faktoriai:

- 1) Priešiškas seksizmas (Cronbach alfa – 0.93);
- 2) Geranoriškas seksizmas (Cronbach alfa – 0.87).

Ambivalentiško seksizmo skalės po varimax sukinio teiginių svoriai išskirtuose faktoriuose pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. *Ambivalentiško seksizmo skalės tiriančiosios faktorių analizės po varimax sukinio teiginių faktorių „svoriai“*

	Priešiškas seksizmas	Geranoriškas seksizmas
2. Daugelis moterų iš tikrųjų siekia naudoti sau, pavyzdžiui, samdant darbuotojus, teikia pirmenybę moterims, prisidengdamos „lygybės“ principu.	0.735	
4. Dauguma moterų nekaltas pastabas ar veiksmus laiko seksistinėmis.	0.686	
5. Moterys per lengvai įsižeidžia.	0.719	
7. Feministės siekia, kad moterys turėtų daugiau galios nei vyrai.	0.795	
10. Dauguma moterų neįvertina visko, ką vyrai daro dėl jų.	0.640	
11. Moterys kontroliuojamos vyrus siekia įgyti valdžią.	0.839	
14. Moterys perdeda problemas, su kuriomis susiduria darbe.	0.704	
15. Kai moteris gauna vyrą, kuris jai įsipareigoja, ji dažniausiai bando jį laikyti ant trumpo pavardėlio.	0.814	
16. Kai moterys pralaimi vyrams sąžiningoje konkurencijoje, jos paprastai skundžiasi, kad yra diskriminuojamos.	0.498	
18. Daugelis moterų, erzindamos vyrus, kai atrodo seksualiai prieinamos, o tada atsisako vyrų dėmesio, patiria malonumą.	0.585	
21. Feministės vyrams kelia pernelyg didelius reikalavimus.	0.503	
1. Kad ir kiek daug būtų pasiekęs žmogus, jis nėra pilna asmenybė, jei nėra mylimas moters.		0.653
3. Nelaimės atveju moterys turėtų būti gelbėjamos pirmiau vyrų.		0.278
6. Žmonės nebūdami romantiškai susiję su kitos lyties atstovu iš tikrųjų nėra laimingi.		0.597

	Priešišką seksizmas	Geranorišką seksizmas
8. Daugelis moterų turi tyrumo savybę, kurią turi tik nedidelė dalis vyrų.		0.644
9. Moterys turėtų būti vyrų branginamos ir saugomos.		0.561
12. Kiekvienas vyras turėtų turėti moterį, kurią jis dievina.		0.705
13. Vyrų be moterų yra nepilnaverčiai.		0.742
17. Gerą moterį jos vyras turėtų pastatyti ant pjedestalo.		0.705
19. Moterys, palyginti su vyrais, paprastai yra morališkai jautresnės.		0.607
20. Vyrų turėtų būti pasirengę paaukoti savo pačių gerovę, kad galėtų finansiškai aprūpinti savo gyvenimo moteris.		0.700
22. Moterys, palyginti su vyrais, paprastai turi rafinuotesnį kultūros pojūtį bei gerą skonį.		0.682

Sociodemografinės informacijos ir patirto seksualinio priekabiavimo anketa

Tyrimo pabaigoje visi tyrimo dalyviai turėjo atsakyti į klausimus apie jų sociodemografines charakteristikas – lytį, amžių, išsilavinimą, šeimines padėtis, kur praleido didžiąją savo gyvenimo dalį, ar šiuo metu dirba, jeigu dirba, kiek turi pavaldžių žmonių savo darbe. Dauguma klausimų ir atsakymo variantų buvo sudaryti remiantis Lietuvos statistikos departamento prie Vyriausybės gyventojų surašymo apklausomis. Taip pat tyrimo dalyvių buvo klausiama, ar jie kada nors gyvenime yra patyrę seksualinį priekabiavimą (dalyviams buvo pateikiamas ir atsakymo variantas „nenoriu atsakyti“), jeigu patyrė, prieš kiek laiko ir kiek kartų tai įvyko. Visi šie klausimai su pateiktais atsakymo variantais yra nurodyti 7 priede.

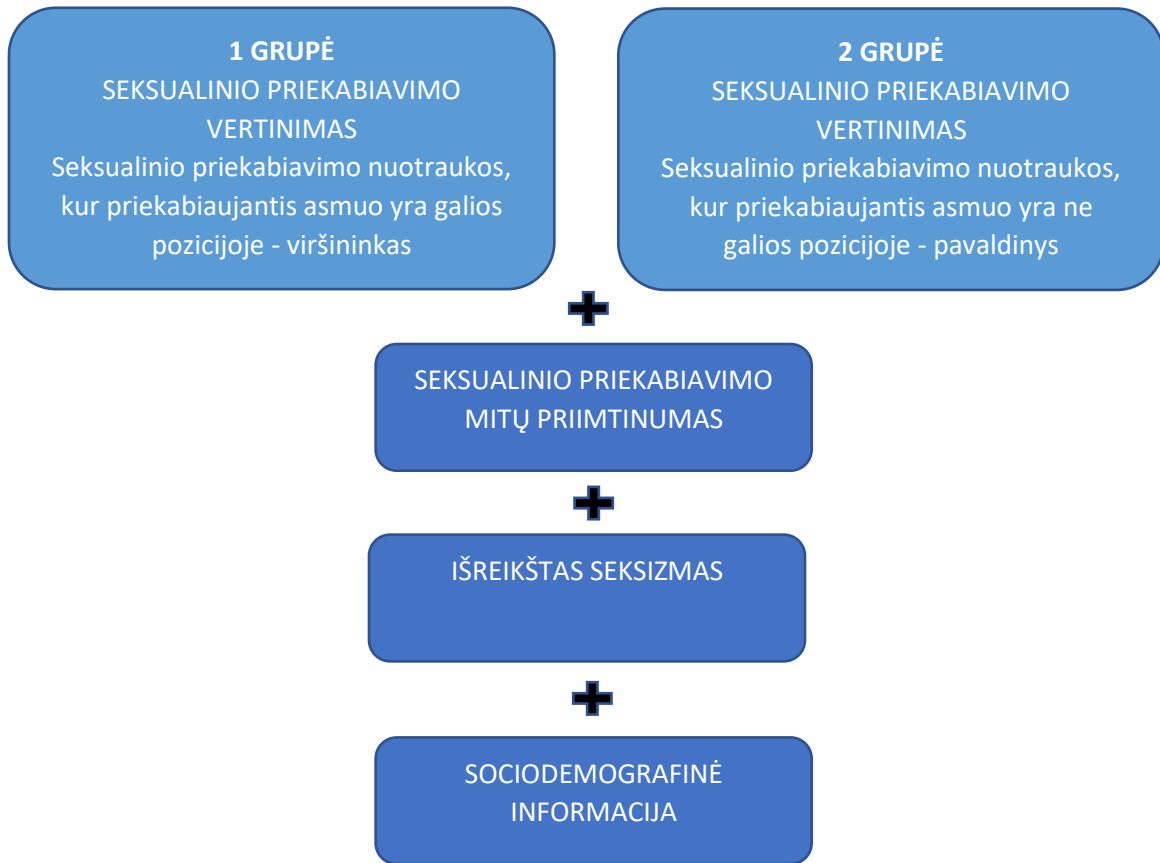
2. 3. Tyrimo eiga

Šiam tyrimui buvo pasirinkta eksperimentinė strategija. Tyrimas buvo vykdomas nuo 2021 metų kovo 16 iki gegužės 3 dienos. Tyrimo dalyviai tyrime dalyvavo nuotoliniu būdu – užpildant internetinę apklausą Google forms platformoje. Respondentų skirstymas į 2 eksperimentines grupes vyko atsitiktiniu būdu - skirtingose socialinių tinklų studentų grupėse buvo dalinamasi dvejomis skirtingomis nuorodomis į internetinę apklausą. Šiame eksperimente nepriklausomas kintamasis buvo priekabiaujančio asmens socialinis statusas. Vienose grupėse buvo dalinamasi apklausos nuoroda, kurioje buvo pateikiamos seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukos su priekabiaujančiu asmeniu galios pozicijoje – viršininku, kitose grupėse buvo pateikiama apklausos nuoroda, kur priekabiaujantis asmuo yra ne galios pozicijoje – pavaldinys. Buvo matuojamas priklausomas kintamasis – seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas. Vėliau abiem grupėms buvo pateikiami identiški teiginiai bei klausimai:

- seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės teiginiai;

- ambivalentiško seksizmo skalės teiginiai (siekiant pamatuoti išreikštą seksizmą);
- sociodemografinės informacijos ir patirto seksualinio priekabiavimo anketa.

Tyrimo schema pateikta 1 paveiksle. Apklausos užpildymas kiekvienam tyrimo dalyviui užtruko apie 15-20 minučių.

1 pav. Tyrimo schema

2. 4. Duomenų analizė

Statistinė duomenų analizė atlikta su IBM SPSS Statistics 21 programa. Aprašomajai statistikai buvo skaičiuojami visų tyrimo dalyvių ir dviejų eksperimentinių grupių atskirai amžiaus vidurkiai, jų standartiniai nuokrypiai, lyčių pasiskirstymas procentaliai. Taip pat buvo skaičiuojamas visų tyrimo dalyvių bei dviejų tyrimo grupių dalyvių pasiskirstymas pagal išsilavinimą, šeimines padėtis, gyvenamąją vietą, darbinį statusą ir patirtą seksualinį priekabiavimą.

Seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir ambivalentiško seksizmo skalių patikimumas buvo skaičiuojamas vidinio suderintumo būdu (Cronbach alfa), o validumas tikrintas atliekant tiriančiąją

faktorinę analizę su varimax sukiniu. Seksualinio priekabiavimo vertinimas buvo kiekvieno tyrimo dalyvio seksualinių priekabiavimų situacijų nuotraukų vertinimo vidurkis – sudedant visų tyrime pateiktų septynių nuotraukų vertinimus ir padalijant šią sumą iš 7. Didesnis nuotraukų vertinimo vidurkis rodo didesnę seksualinio priekabiavimo išvėlgimą pateiktose situacijose. Taip pat buvo apskaičiuojamas ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės balas (sudedant visus dvidešimt šios skalės teiginių įvertinimus ir padalijant iš 20). Skaičiuojami buvo ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės subskalių balai pagal šios skalės autorių instrukcijas:

- 1) perdėjimas / išsigalvojimas – sudedant šios skalės 1-8 teiginių vertinimus ir padalijant iš 8;
- 2) užslėpti motyvai – sudedant šios skalės 9-13 teiginių vertinimus ir padalijant iš 5;
- 3) natūralus heteroseksualumas – sudedant šios skalės 14-17 teiginių vertinimus ir padalijant iš 4;
- 4) moters atsakomybė – sudedant šios skalės 18-20 teiginių vertinimus ir padalijant iš 3.

Didesnis seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės bei 4 subskalių balas rodo didesnę pritarimą seksualinio priekabiavimo mitams apskritai bei kiekvienai mitų grupei atskirai.

Ambivalentiško seksizmo skalės balas buvo skaičiuojamas sudedant visus šios skalės dvidešimt du teiginių vertinimus ir padalijant iš 22. Taip pat buvo skaičiuojami ir ambivalentiško seksizmo skalės subskalių balai pagal šios instrumento autorių instrukciją:

- 1) priešiškas seksizmas – skaičiuojamas šių teiginių 2, 4, 5, 7, 10, 11, 14, 15, 16, 18, 21 įvertinimų vidurkis;
- 2) geranoriškas seksizmas – skaičiuojamas šių teiginių 1, 3, 6, 8, 9, 12, 13, 17, 19, 20, 22 įvertinimų vidurkis.

Didesnis ambivalentiško seksizmo skalės balas bei 2 subskalių balas rodo didesnę pritarimą seksistinėms nuostatoms apskritai bei didesnę pritarimą priešiškam arba geranoriškam seksizmui.

Prieš pradėdant statistinę duomenų analizę buvo patikrintas nuotraukų vertinimo vidurkio, seksualinio priekabiavimo skalės balo ir ambivalentiško seksizmo skalės balo duomenų pasiskirstymo normalumas, siekiant išsiaiškinti ar galima naudoti parametrinę statistiką. Duomenys buvo laikomi normaliai pasiskirstę, jeigu bent 3 iš 5 kriterijų rodė, kad duomenų pasiskirstymas yra normalus. Duomenys buvo laikomi pasiskirstę normaliai, jeigu:

- 1) $-0.6 < \text{Skeweness rodiklis} < 0.6$;
- 2) Kolmogorov-Smirnov kriterijaus $p > 0.05$;
- 3) Pagal histogramą duomenų pasiskirstymas panašus į Gauso kreivę;
- 4) Normal Q-Q Plot diagramoje duomenys pasiskirstę aplink nubrėžtą liniją;
- 5) Detrended Normal Q-Q Plot diagramoje duomenys x ašyje pasiskirstę nuo -1 iki 1.

Seksualinio priekabiavimo vertinimo, seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalės bei ambivalentiško seksizmo skalės duomenys buvo pasiskirstę normaliai.

Kadangi, nuotraukų vertinimo vidurkio duomenys buvo normaliai pasiskirstę, ryšiams su tiriamųjų charakteristikomis ir nuotraukų vertinimu nustatyti, buvo naudojama parametrinė statistika. Norint nustatyti, ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui turėjo įtakos tai, kad priekabaujantis žmogus yra galios pozicijoje – viršininkas arba ne galios pozicijoje – pavaldinys buvo lyginami dviejų eksperimentinių grupių nuotraukų vertinimų vidurkiai bei kiekvienos nuotraukos vertinimo vidurkiai atskirai. Šiam vidurkių palyginimui buvo naudojamas Stjudento T testas. Vidurkių skirtumas buvo laikomas reikšmingas, jeigu $p < 0.05$. Norint nustatyti lyties skirtumus seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinime buvo lyginami vaikinų ir merginų vidurkiai pasitelkiant Stjudento T testą. Kita lytis dėl per mažos imties nebuvo įtraukiama į statistinę analizę. Vidurkių skirtumas buvo laikomas reikšmingas, jeigu $p < 0.05$. Norint palyginti skirtingą išsilavinimą įgijusių bei skirtingą seksualinę patirtį turinčių respondentų seksualinio priekabiavimo vertinimą buvo lyginami jų vidurkiai pasitelkiant vienfaktorinę dispersinę analizę (ANOVA), nes pagal šias charakteristikas buvo išskirtos 3 tyrimo dalyvių grupės. Vidurkių skirtumas buvo laikomas reikšmingas, jeigu $p < 0.05$. Jeigu kažkurių tyrimo dalyvių grupių vidurkių skirtumas buvo statistiškai reikšmingas, tuomet buvo pritaikytas Bonferroni kriterijus nustatyti tarp kurių dviejų grupių yra reikšmingi vidurkių skirtumai, jie buvo laikomi reikšmingi, jeigu $p < 0.05$. Siekiant nustatyti, ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui įtakos turėjo respondentų amžius buvo skaičiuojamas Pearson koreliacijos koeficientas, jis buvo laikomas reikšmingas, jeigu $p < 0.05$.

Duomenys seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalėje ir ambivalentiško seksizmo skalėje buvo pasiskirstę normaliai, todėl atliekant šių skalių balų statistinę analizę, buvo naudojama parametrinė statistika. Norint nustatyti, ar lytis turėjo įtakos seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumui buvo lyginami šios skalės merginų ir vaikinų vidurkiai pasitelkiant Stjudento T testą. Vidurkių skirtumas buvo laikomas reikšmingas, jeigu $p < 0.05$. Lygiai tokia pati procedūra buvo vykdoma ir lyginant ambivalentiško seksizmo skalės merginų ir vaikinų vidurkius. Norint nustatyti ryšius tarp seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo, išreikšto seksizmo ir seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo buvo nustatomi koreliaciniai ryšiai pasitelkiant Pearson koreliacijos koeficientą. Koreliacijos koeficientai buvo laikomi reikšmingi, jeigu $p < 0.05$. Taip pat buvo skaičiuojami ir Pearson koreliacijos koeficientai tarp seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo subskalių, ambivalentiško seksizmo subskalių ir seksualinio priekabiavimo vertinimo. Siekiant nustatyti, kurie iš tyrime nagrinėtų individualių (lytis, išsilavinimas, amžius, seksualinio priekabiavimo patirtis), situacinių

(prikabiaujančio asmens socialinis statusas) veiksnių bei turimų nuostatų (seksualinio prikabiavimo mitų priimtimumo ir išreikšto seksizmo) geriausiai nuspėja seksualinio prikabiavimo vertinimą, buvo atlikta daugialypė tiesinė regresija. Veiksnyis buvo laikomas reikšmingai prognozuojantis seksualinio prikabiavimo vertinimą, jei $p < 0.05$.

3. REZULTATAI

3.1. Priekabiaujančio asmens socialinio statuso įtaka seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimui

Norint nustatyti, ar priklausomam kintamajam – seksualinio priekabiavimo vertinimui įtakos galėjo turėti nepriklausomas kintamasis – priekabiaujančio asmens socialinis statusas, buvo lyginami šių dviejų grupių nuotraukų vertinimo vidurkiai bei kiekvienos nuotraukos vertinimo vidurkiai atskirai. Šiems vidurkių palyginimams buvo naudojamas Stjudento T testas. Dviejų eksperimentinių grupių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai pateikti 4 lentelėje. Didesnis vidurkis rodo didesnę seksualinio priekabiavimo įvertinimą nuotraukoje.

4 lentelė. Dviejų eksperimentinių grupių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai

	1 grupė		2 grupė		t	df	p
	n	M (SD)	n	M (SD)			
Nuotraukų vertinimas	89	4.58 (1.82)	86	4.07 (1.66)	1.9	173	0.059
1 nuotrauka	89	5.13 (2.51)	86	4.51 (2.42)	1.67	173	0.097
2 nuotrauka	89	2.92 (2.2)	86	2.38 (1.96)	1.71	173	0.09
3 nuotrauka	89	4.43 (2.63)	86	4.14 (2.52)	0.74	173	0.462
4 nuotrauka	89	4.9 (2.51)	86	4.45 (2.37)	1.21	173	0.228
5 nuotrauka	89	5.15 (2.93)	86	4.55 (2.65)	1.42	173	0.158
6 nuotrauka	89	2.06 (1.62)	86	1.69 (1.68)	1.49	173	0.139
7 nuotrauka	89	7.45 (2.5)	86	6.8 (2.5)	1.71	173	0.089

Pastaba. 1 grupė – priekabiaujančias asmuo nuotraukose yra galios pozicijoje – viršininkas, 2 grupė – priekabiaujančias asmuo nuotraukose yra ne galios pozicijoje – pavaldinys, n – kiekis, M – vidurkis, SD – standartinis nuokrypis, t – T-testas, df – laisvės laipsniai, p – reikšmingumo lygmuo.

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimo vidurkių ir kiekvienos nuotraukos vidurkių atskirai nebuvo rasta. 1 grupės, kur priekabiaujančias asmuo yra galios pozicijoje – viršininkas, nuotraukų vertinimo vidurkiai nesiskyrė nuo 2 grupės, kur priekabiaujančias asmuo nuotraukose yra ne galios pozicijoje – pavaldinys. Tai reiškia, kad pateiktų seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui įtakos tai, kad priekabiaujančias asmuo yra galios pozicijoje arba ne galios pozicijoje, neturėjo.

3.2. Seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimo lyčių skirtumai

Norint nustatyti, ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui įtakos galėjo turėti tyrimo dalyvių lytis, buvo lyginami nuotraukų vertinimo vidurkiai. Kadangi reikšmingo skirtumo tarp 1 ir 2 eksperimentinės grupės nuotraukų vertinimo nebuvo gauta, tolesnei analizei buvo analizuojami visų tyrimo dalyvių duomenys bendrai, o ne kiekvienai grupei atskirai. Kitą lytį pasirinkę respondentai į analizę įtraukti nebuvo, nes jų tyrime dalyvavo tik 4, todėl siekiant nustatyti lyties įtaką nuotraukų vertinimui buvo palyginti respondentų vaikinių bei merginų nuotraukų vertinimų vidurkiai. Šiam palyginimui buvo naudojamas Stjudento T testas. Respondentų vaikinių ir merginų seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė. Merginų ir vaikinių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai

	Vaikiniai		Merginos		t	df	p
	n	M (SD)	n	M (SD)			
Nuotraukų vertinimas	25	3.89 (1.72)	146	4.42 (1.75)	- 1.39	169	0.165
1 nuotrauka	25	4.20 (2.48)	146	4.93 (2.45)	- 1.38	169	0.171
2 nuotrauka	25	2.44 (1.64)	146	2.72 (2.19)	- 0.61	169	0.543
3 nuotrauka	25	3.92 (2.96)	146	4.34 (2.48)	- 0.75	169	0.453
4 nuotrauka	25	4.52 (2.5)	146	4.7 (2.41)	- 0.34	169	0.734
5 nuotrauka	25	4.08 (2.5)	146	5.04 (2.83)	- 1.59	169	0.113
6 nuotrauka	25	1.76 (1.01)	146	1.9 (1.75)	- 0.38	169	0.704
7 nuotrauka	25	6.32 (2.53)	146	7.31 (2.46)	- 1.85	169	0.066

Pastaba. n – kiekis, M – vidurkis, SD – standartinis nuokrypis, t – T-testas, df – laisvės laipsniai, p – reikšmingumo lygmuo.

Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp respondentų vaikinių ir merginų nuotraukų vertinimo vidurkio bei visų septynių nuotraukų, kuriose buvo pateiktos ambivalentiškos seksualinio priekabiavimo situacijos, nebuvo rasta. Todėl galime teigti, kad lytis seksualinio priekabiavimo vertinimui įtakos neturėjo, nes vaikinai ir merginos pateiktas situacijas įvertino panašiai.

3.3. Seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimo ir įgyto išsilavinimo, amžiaus bei seksualinio priekabiavimo patirties ryšys

Norint palyginti tyrimo dalyvių skirtingą išsilavinimą įgijusių tyrimo dalyvių nuotraukų vertinimų vidurkius buvo pasitelkta vienfaktorinė dispersinė analizė (ANOVA). Asmenų, kurie būtų įgiję tik pradinį išsilavinimą šiame tyrime nedalyvavo, todėl buvo lyginami tik pagrindinį, vidurinį/profesinį ir aukštąjį/aukštesnįjį išsilavinimą įgijusių tyrimo dalyvių nuotraukų vertinimo vidurkiai. Skirtingo

išsilavinimo tyrimo dalyvių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai pateikti 6 lentelėje. Reikšmingo nuotraukų vertinimo vidurkių skirtumo tarp trijų skirtingo išsilavinimo grupių nebuvo. Vadinasi, išsilavinimas įtakos seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimui neturėjo.

6 lentelė. Skirtingo išsilavinimo tyrimo dalyvių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai

	Pagrindinis		Vidurinis/profesinis		Aukštasis/aukštesnysis		df	F	p
	n	M (SD)	n	M (SD)	n	M (SD)			
Nuotraukų vertinimas	16	4.38 (1.62)	98	4.32 (1.77)	61	4.34 (1.8)	(2, 172)	0.01	0.992

Pastaba. n – kiekis, M – vidurkis, SD – standartinis nuokrypis, df – laisvės laipsniai, F – Fisher testo koeficientas p – reikšmingumo lygmuo.

Siekiant nustatyti, ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui įtakos turėjo amžius buvo skaičiuojamas Pearson koreliacijos koeficientas. Tarp tiriamųjų amžiaus ir pateiktų nuotraukų vertinimo gauta teigiama labai silpna ir nereikšminga koreliacija ($r = 0.03$, $p = 0.742$). Taigi, amžius šiame tyrime įtakos seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui įtakos neturėjo.

Norint nustatyti, ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas priklauso seksualinio priekabiavimo patirties, buvo palyginti tyrimo dalyvių seksualinio priekabiavimo patirties turėjusių, neturėjusių ir nenorinčių apie tai sakyti tyrimo dalyvių nuotraukų vertinimų vidurkiai. 3 skirtingas seksualinio priekabiavimo patirtis turėjusių tyrimo dalyvių grupių vidurkių palyginimui buvo pasitelkta vienfaktorinė dispersinė analizė (ANOVA). Skirtingos seksualinio priekabiavimo patirties tyrimo dalyvių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai pateikti 11 lentelėje.

7 lentelė. Skirtingos seksualinio priekabiavimo patirties tyrimo dalyvių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkiai

	Patyrė seksualinį priekabiavimą		Nepatyrė seksualinio priekabiavimo		Nenori sakyti		df	F	p
	n	M (SD)	n	M (SD)	n	M (SD)			
Nuotraukų vertinimas	62	4.78 (1.65)	104	4.07 (1.81)	9	4.29 (1.49)	(2, 172)	3.28	0.04

Pastaba. n – kiekis, M – vidurkis, SD – standartinis nuokrypis, F – Fisher testo koeficientas, df – laisvės laipsniai, p – reikšmingumo lygmuo. Statistiškai reikšmingi skirtumai pažymėti paryškintu šriftu.

Kadangi lyginant skirtingas seksualinio priekabiavimo patirtis turinčių respondentų nuotraukų vertinimų vidurkius nustatytas reikšmingas vidurkių skirtumas, buvo pritaikytas Bonferroni kriterijus, jog nustatyti tarp kurių tyrimo dalyvių grupių yra reikšmingi vidurkių skirtumai. Vidurkių skirtumų palyginimas pateiktas 8 lentelėje. Tarp patyrusių seksualinį priekabiavimą ir nepatyrusių seksualinį

priekabiavimą buvo gautas statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas. Vadinasi, tyrimo dalyviai, kurie gyvenime yra patyrę seksualinį priekabiavimą, išvelgdavo statistiškai reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo pateiktose nuotraukose negu respondentai, kurie nėra patyrę seksualinio priekabiavimo.

8 lentelė. Skirtingos seksualinio priekabiavimo patirties tyrimo dalyvių seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukose vertinimo vidurkių skirtumų palyginimas

		Vidurkių skirtumas (SD)	p
Patyrė seksualinį priekabiavimą	Nepatyrė seksualinio priekabiavimo	0.71	0.034
	Nenori sakyti	0.49	1
Nepatyrė seksualinio priekabiavimo	Patyrė seksualinį priekabiavimą	- 0.71	0.034
	Nenori sakyti	- 0.22	1
Nenori sakyti	Patyrė seksualinį priekabiavimą	- 0.49	1
	Nepatyrė seksualinio priekabiavimo	0.22	1

Pastaba. SD – standartinis nuokrypis, p – reikšmingumo lygmuo. Statistiškai reikšmingi skirtumai pažymėti paryškintu šriftu.

3.4. Seksualinio priekabiavimo mitų priimtinumų lyčių skirtumai

Siekiant nustatyti, ar seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas priklauso nuo lyties, buvo lyginami merginų ir vaikinių tyrimo dalyvių seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės ir subskalių vidurkiai (kitą lytį pasirinkę respondentai į analizę įtraukti nebuvo). Vidurkių lyginimui buvo pasitelktas Stjudento T testas. Respondentų vaikinių ir merginų seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės ir 4 subskalių vidurkių palyginimas pateiktas 9 lentelėje. Aukštesnis balas rodo didesnį seksualinio priekabiavimo mitų priimtumą.

9 lentelė. Merginų ir vaikinių seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės ir subskalių vidurkiai

	Vaikiniai		Merginos		t	df	p
	n	M (SD)	n	M (SD)			
Seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas	25	3.53 (1.17)	146	2.3 (0.92)	5.95	169	< 0.001
Subskalės							
Perdėjimas / išsigalvojimas	25	2.79 (1.28)	146	1.58 (0.82)	6.2	169	< 0.001
Užslėpti motyvai	25	4.37 (1.44)	146	2.8 (1.19)	5.9	169	< 0.001
Natūralus heteroseksualumas	25	3.25 (1.19)	146	2.37 (1.32)	3.14	169	0.002
Moters atsakomybė	25	4.49 (1.64)	146	3.29 (1.47)	3.74	169	< 0.001

Pastaba. n – kiekis, M – vidurkis, SD – standartinis nuokrypis, t – T-testas, df – laisvės laipsniai, p – reikšmingumo lygmuo. Statistiškai reikšmingi skirtumai pažymėti paryškintu šriftu.

Merginų ir vaikinių seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi. Tai rodo, jog merginos yra mažiau tolerantiškos vyraujantiems seksualinio

priekabiavimo mitams nei vaikinai. Tarp visų subskalių balų vidurkių irgi buvo gauti statistiškai reikšmingi skirtumai. Respondentės merginos buvo mažiau linkusios priimti visas keturias seksualinio priekabiavimo mitų grupes (perdėjimo/išsigalvojimo, užslėptų motyvų, natūralaus heteroseksualumo ir moters atsakomybės) nei respondentai vaikinai.

3.5. Išreikšto seksizmo lyčių skirtumai

Siekiant nustatyti, ar turimi seksistiniai įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų priklauso nuo lyties buvo lyginami respondentų vaikinų ir merginų ambivalentiško seksizmo skalės ir subskalių vidurkiai (kitą lytį pasirinkę respondentai į analizę įtraukti nebuvo). Vidurkių palyginimui buvo naudojamas Stjudento T testas. Respondentų vaikinų ir merginų ambivalentiško seksizmo skalės ir 2 subskalių vidurkių palyginimas pateiktas 10 lentelėje. Aukštesnis balas rodo stipriau išreikštą seksizmą.

10 lentelė. Merginų ir vaikinų ambivalentiško seksizmo skalės ir subskalių vidurkiai

	Vaikinai		Merginos		t	df	p
	n	M (SD)	n	M (SD)			
Ambivalentiškas seksizmas	25	2.34 (1.02)	146	1.46 (0.92)	4.37	169	< 0.001
Subskalės							
Priešiškasis seksizmas	25	2.64 (1.19)	146	1.46 (1.02)	5.21	169	< 0.001
Geranoriškasis seksizmas	25	2.04 (0.97)	146	1.45 (0.94)	2.89	169	0.004

Pastaba. n – kiekis, M – vidurkis, SD – standartinis nuokrypis, t – T-testas, df - laisvės laipsniai, p – reikšmingumo lygmuo. Statistiškai reikšmingi skirtumai pažymėti paryškintu šriftu.

Merginų ir vaikinų ambivalentiško seksizmo skalės vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi. Tai rodo, jog merginos turi mažiau seksistinių įsitikinimų dėl lyčių vaidmenų nei vaikinai. Tarp merginų ir vaikinų abiejų subskalių vidurkių buvo gauti statistiškai reikšmingi skirtumai. Respondentės merginos išreiškė mažiau tiek priešiško, tiek geranoriško seksizmo nei respondentai vaikinai.

3. 6. Seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo sąsajos su seksualinio priekabiavimo mitų priimtinumu ir ambivalentišku seksizmu

Siekiant nustatyti, ar seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas yra susijęs su seksualinio priekabiavimo mitų priimtinumu ir išreikštu seksizmu, buvo ieškoma koreliacinių ryšių. Norint nustatyti ryšius tarp seksualinio priekabiavimo mitų priimtinumo, ambivalentiško seksizmo ir seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo buvo skaičiuojamas Pearson koreliacijos koeficientas. Koreliaciniai ryšiai tarp tyrime naudotų skalių bei nuotraukų vertinimo yra pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Koreliaciniai ryšiai tarp tyrime naudotų skalių ir nuotraukų vertinimo

	Nuotraukų vertinimas	Seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas	Ambivalentiškas seksizmas
Nuotraukų vertinimas	-		
Seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas	- 0.26***	-	
Ambivalentiškas seksizmas	- 0.18*	0.73***	-

Pastaba. *p<0.05, **p<0,01, ***p<0,001. Statistiškai reikšmingos koreliacijos pažymėtos paryškintu šriftu.

Tarp nuotraukų vertinimo ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės gauta labai reikšminga neigiama ir silpna koreliacija. Vadinasi, kuo tyrimo dalyvis tiriamasis labiau pritarė seksualinio priekabiavimo mitams, tuo mažiau seksualinio priekabiavimo jis išvelgė pateiktose situacinėse nuotraukose. Taip pat gauta reikšminga neigiama ir silpna koreliacija tarp ambivalentiško seksizmo skalės ir nuotraukų vertinimo. Tai rodo, kad kuo respondentas demonstravo didesnę išreikštą seksizmą, tuo labiau jis pateiktose nuotraukose išvelgė mažiau seksualinio priekabiavimo. Tarp ambivalentiško seksizmo ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalių gauta labai reikšminga teigiama ir stipri koreliacija. Taigi, galime teigti, kad kuo respondentas labiau priima seksualinio priekabiavimo mitus, tuo daugiau jis demonstruoja išreikšto seksizmo.

Kadangi tarp visų skalių buvo gautos reikšmingos koreliacijos, buvo skaičiuojami ir Pearson koreliacijos koeficientai tarp seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo subskalių, ambivalentiško seksizmo subskalių ir nuotraukų vertinimo. Koreliaciniai ryšiai tarp tyrime naudotų subskalių ir nuotraukų vertinimo yra pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Koreliaciniai ryšiai tarp tyrime naudotų subskalių ir nuotraukų vertinimo

	NV	SPM PI	SPM UM	SPM NH	SPM MA	AM PS	AM GS
NV	-						
SPM PI	- 0.25***	-					
SPM UM	- 0.22*	0.75***	-				
SPM NH	- 0.27***	0.67***	0.63***	-			
SPM MA	- 0.13	0.59***	0.56***	0.62***	-		
AM PS	- 0.17*	0.68***	0.69***	0.66***	0.54***	-	
AM GS	- 0.16*	0.52***	0.5***	0.63***	0.47***	0.78***	-

Pastaba. NV – nuotraukų vertinimas, SPM – seksualinio priekabiavimo priimtumo skalė, SPM PI – perdėjimo/išsigalvojimo subskalė, SPM UM – užslėptų motyvų subskalė, SPM NH – natūralus heteroseksualumo subskalė, SPM NA – moters atsakomybės subskalė, AM – ambivalentiško seksizmo skalė, AM PS – priešiško seksizmo subskalė, AM GS – geranoriško seksizmo subskalė, *p<0.05, **p<0,01, ***p<0,001. Statistiškai reikšmingos koreliacijos pažymėtos paryškintu šriftu.

Gautos neigiamos silpnos ir reikšmingos koreliacijos tarp nuotraukų vertinimo ir perdėjimo/išsigalvojimo subskalės, tarp nuotraukų vertinimo ir užslėptų motyvų subskalės, tarp nuotraukų vertinimo ir natūralaus heteroseksualumo subskalės. Tai rodo, jog kuo respondentas labiau pritaria šioms trimis seksualinio priekabiavimo mitų grupėms, tuo mažiau jis įžvelgia seksualinio priekabiavimo pateiktose nuotraukose. Taip pat buvo gauta neigiama silpna ir reikšminga koreliacija tarp priešiško seksizmo ir nuotraukų vertinimo bei geranoriško seksizmo ir nuotraukų vertinimo. Tai rodo, kad kuo tyrimo dalyvis išreiškia daugiau priešiško ar geranoriško seksizmo, tuo tolerantiškiau jis vertina seksualinį priekabiavimą. Tarp visų seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalės subskalių ir visų ambivalentiško seksizmo skalės subskalių buvo gautos reikšmingos teigiamos koreliacijos.

3.7. Seksualinio priekabiavimo vertinimo prognoziniai veiksniai

Siekiant nustatyti, kurie iš tyrime nagrinėtų individualių (lytis, išsilavinimas, amžius, seksualinio priekabiavimo patirtis), situacinių (priekabiaujančio asmens socialinis statusas) veiksnių bei turimų nuostatų (seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir išreikšto seksizmo) geriausiai nuspėja seksualinio priekabiavimo vertinimą, buvo atlikta daugialypė tiesinė regresija. Seksualinio priekabiavimo vertinimo prognoziniai veiksniai pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė. *Seksualinio priekabiavimo vertinimo prognoziniai veiksniai*

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis				
	Seksualinio priekabiavimo vertinimas		F	p	R ²
	Beta (β)	p			
Priekabiaujančio asmens socialinis statusas	- 0.17	0.028	3.31	0.003	0.12
Amžius	0.08	0.382			
Lytis	- 0.02	0.786			
Išsilavinimas	- 0.02	0.839			
Seksualinio priekabiavimo patirtis	- 0.14	0.059			
Seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumas	- 0.27	0.018			
Išreikštas seksizmas	- 0.01	0.924			

Pastaba. Beta (β) – standartizuotas beta koeficientas, p – reikšmingumo lygmuo, F– Fisher testo koeficientas, R² – R kvadratu. Statistiškai reikšmingi veiksniai pažymėti paryškintu šriftu.

Regresinis spėjimas yra reikšmingas, o reikšmingi prognoziniai veiksniai yra priekabiaujančio asmens socialinis statusas (1 grupė – priekabaujantis asmuo yra galios pozicijoje – viršininkas, 2 grupė – priekabaujantis asmuo yra ne galios pozicijoje – pavaldinys) bei seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumas. Abiejų veiksnių Beta koeficientai yra neigiami, vadinasi didėjant šiems veiksniams mažėja seksualinio priekabiavimo vertinimo balas – įžvelgiama mažiau seksualinio priekabiavimo. Gauti

rezultatai rodo, jog jei seksualinio priekabiavimo situacijoje priekabiaujantis asmuo yra galios pozicijoje, tai padidina tikimybę, jog seksualinis priekabiavimas bus identifikuotas. Taip pat, kuo žmogus labiau tiki seksualinio priekabiavimo mitais, tuo mažiau jis išvelgs seksualinio priekabiavimo. Kiti prognoziniai veiksniai – respondento amžius, lytis, išsilavinimas, seksualinio priekabiavimo patirtis bei išreikštas seksizmas nenuspėja seksualinio priekabiavimo vertinimo.

4. REZULTATŲ APTARIMAS

Šiuo tyrimu buvo siekta nustatyti individualių (lyties, išsilavinimo, amžiaus, seksualinio priekabiavimo patirties) bei situacinių (priekabiuojančio asmens socialinio statuso) veiksnių įtaką seksualinio priekabiavimo vertinimui ir nustatyti ryšius tarp seksualinio priekabiavimo vertinimo ir turimų nuostatų (seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir išreikšto seksizmo). Bendrai vertinant visus gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad seksualinio priekabiavimo vertinimas yra labiau susijęs su asmens turimomis nuostatomis apie šį reiškinį bei įsitikinimais dėl lyčių vaidmenų nei individualiais ar situaciniais veiksniais.

Šiame tyrime seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukų vertinimui pateiktas situacinis veiksnys – priekabiuojančio asmens socialinis statusas įtakos neturėjo. Abiejų tyrimo grupių respondentai seksualinio priekabiavimo pateiktose nuotraukose išvelgė panašiai, todėl pirmoji tyrimo hipotezė nepasitvirtino. Tai, jog priekabiuojantis asmuo yra galios pozicijoje – viršinininkas, o asmuo, prie kurio yra priekabiuojama – pavaldinys, nepadarė pirmosios grupės tyrimo dalyvių mažiau tolerantiškų seksualinio priekabiavimo įvertinimui. Šie rezultatai kiek prieštarauja ankstesnių tyrimų išvadoms, jog dažniau yra išvelgiamas seksualinis priekabiavimas tose situacijose, kuomet yra priekabiuojama prie sau pavaldaus asmens (Bursik & Geftter, 2011). Tiesa, šių nuotraukų vertinimui įtakos galėjo turėti ir kiti situaciniai veiksniai, kurie nebuvo tiriami. Pavyzdžiui, kai kuriose nuotraukose pavaizduota priekabiuojanti mergina prie vaikiną, kas nėra visiškai įprasta kalbant apie seksualinio priekabiavimo reiškinį, nes tyrimai rodo, jog moterys ne tik dažniau patiria seksualinį priekabiavimą, bet yra ir dažniau linkusios apie jį pranešti (Foster & Fullagar, 2018; Lonsway et al., 2013). Pastebima, kad seksualinis priekabiavimas dažniau išvelgiamas tokiose situacijose, kur vyras yra priekabiuotojas, o moteris yra auka (Bitton & Shaul, 2013). Vertinant šiuos rezultatus reikėtų atsižvelgti ir į tai, jog kai kurios nuotraukos išsiskiria iš kitų pateiktų situacijų tuo, kad tarp priekabiuojančio asmens ir priekabiavimo aukos yra fizinis kontaktas, kas pasak ankstesnių tyrimų padidina seksualinio priekabiavimo atpažinimo tikimybę (Lonsway et al., 2013; Bursik & Geftter, 2011). Šiame tyrime priekabiuojančio asmens galios pozicija seksualinio priekabiavimo vertinimui įtakos neturėjo, tačiau regresinis spėjimas parodė, jog šis veiksnys gali prognozuoti seksualinio priekabiavimo vertinimą.

Nagrinėjant individualių veiksnių įtaką seksualinio priekabiavimo vertinimui, reikšmingi skirtumai pastebėti tik nagrinėjant skirtingą seksualinio priekabiavimo patirtį turinčių respondentų seksualinio priekabiavimo vertinimą. Kiti individualūs veiksniai (lytis, išsilavinimas ir amžius) reikšmingos įtakos seksualinio priekabiavimo vertinimui neturėjo. Šiame tyrime respondentės merginos neįvelgė

statistiškai reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo negu tyrimo dalyviai vaikinai. Tiek tarp merginų ir vaikinų bendro nuotraukų vertinimo vidurkio, tiek tarp visų 7 nuotraukų vertinimų reikšmingų skirtumų nebuvo rasta ir tai prieštarauja ankstesnių tyrimų rezultatams, jog moterys dažniau išvelgia seksualinį priekabiavimą pateiktose situacijose ar scenarijuose nei vyrai (Zewude & Ashine, 2016; Herzog, 2010). Šiame tyrime buvo pateikiamos ambivalentiškos seksualinio priekabiavimo nuotraukos, o skirtumai tarp lyčių ypatingai išryškėja tuomet, kai yra vertinamas dviprasmiškas elgesys, tuomet merginos dažniau identifikuoja seksualinį priekabiavimą (Bursik & Geftter, 2011). Tiesa, tokiuose tyrimuose vertinimui neretai būna pateikiami rašytiniai seksualinio priekabiavimo scenarijai, o šiame tyrime buvo pateikiama seksualinio priekabiavimo vaizdinė medžiaga, todėl lyginti rezultatus reikėtų atsargiai.

Šiame tyrime gauti rezultatai leidžia teigti, kad jaunų suaugusiųjų seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas nepriklauso nuo jų išsilavinimo. Skirtingo įgyto išsilavinimo respondentai pateiktas seksualinio priekabiavimo situacijas vertino panašiai ir tai sutampa su ankstesnio tyrimo rezultatais, jog reikšmingo ryšio tarp išsilavinimo ir požiūrio į seksualinį priekabiavimą nėra (Bitton & Shaul, 2013). Visgi, esama tyrimų, kurie įrodė išsilavinimo svarbą seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui – asmenys su aukštesniu išsilavinimu dažniau ir rimčiau vertina situacijas kaip seksualinį priekabiavimą nei turintys žemesnį išsilavinimą (Herzog, 2010). Taigi, 2.2. hipotezė laikoma nepasitvirtinusia, nes aukštesnį išsilavinimą įgiję asmenys neįžvelgė daugiau seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose nei žemesnį išsilavinimą įgiję tyrimo dalyviai.

Kalbant apie amžiaus įtaką seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimui, reikšmingo ryšio tarp respondentų amžiaus ir nuotraukų vertinimo rasta nebuvo. Šie rezultatai sutampa su ankstesnių tyrimų išvadomis, jog požiūriui į seksualinį priekabiavimą amžius reikšmingos įtakos neturi (Zewude & Ashine, 2016; Bitton & Shaul, 2013; Bursik & Geftter, 2011). Visgi, kai kurių tyrimų autoriai akcentuoja amžiaus, kaip brandos, įgytos patirties ir žinių svarbą vertinant seksualinį priekabiavimą, bet šiame tyrime buvo apklausiami įvairesnio amžiaus tyrimo dalyviai (amžiau diapazonas buvo didesnis) (Blackstone, Houle, & Uggen, 2014). Taigi, vyresni respondentai neįžvelgė daugiau seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose negu jaunesni respondentai, todėl 2.3. hipotezė nepasitvirtino.

Kalbant apie seksualinio priekabiavimo patirties įtaką šio reiškinio vertinimui, buvo rastas reikšmingas skirtumas tarp seksualinį priekabiavimą patyrusiųjų ir nepatyrusiųjų respondentų seksualinio priekabiavimo vertinimų. Taigi, 2.4. tyrimo hipotezė, jog seksualinį priekabiavimą patyrę tyrimo dalyviai išvelgs daugiau seksualinio priekabiavimo negu seksualinio priekabiavimo nepatyrę respondentai, pasitvirtino. Kadangi seksualinį priekabiavimą patyrę asmenys yra geriau susipažinę su

šiuo reiškiniu bei yra linkę reflektuoti patirtą priekabiavimą (Birinxhikaj, & Guggisberg, 2017), jų seksualinio priekabiavimo identifikavimo įgūdžiai gali būti kiek geresni nei priekabiavimo nepatyrusių asmenų. Taigi, šio tyrimo rezultatai įrodo, kad kalbant apie seksualinio priekabiavimo vertinimą tokie individualūs veiksniai kaip lytis, išsilavinimas ar amžius nėra patys reikšmingiausi faktoriai seksualinio priekabiavimo vertinimui. Antrąją šio tyrimo hipotezę galima laikyti nepasitvirtinusia, nes pasitvirtino tik viena iš keturių jos dalių – 2.4. hipotezė susijusi su seksualinio priekabiavimo patirtimi, o likusios trys šios hipotezės dalys nepasitvirtino.

Šiame tyrime merginų ir vaikinių turimos nuostatos (seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas ir stereotipiniai įsitikinimai dėl lyčių) reikšmingai skyrėsi, todėl trečioji tyrimo hipotezė laikoma pasitvirtinusia. Tiek seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės, tiek ambivalentiško seksizmo skalės validumas ir patikimumas yra pakankamas, kad šiuos rezultatus būtų galima interpretuoti. Merginos buvo mažiau tolerantiškos seksualinio priekabiavimo mitams ir visiems keturiems mitų tipams (perdėjimo/išsigalvojimo, užslėptų motyvų, natūralaus heteroseksualumo ir moters atsakomybės) negu vaikinai. Šie duomenys sutampa su ankstesnių tyrimų rezultatais, kad vaikinai yra labiau linkę priimti šiuos seksualinio priekabiavimo mitus kaip tiesą nei merginos (Russell & Oswald, 2016; Walsh, Bauerle & Magley, 2013; Lonsway et al., 2008). Šis fenomenas yra ganėtinai suprantamas, nes šie seksualiniai priekabiavimo mitai apskritai pateisina vyrų elgesį priekabiaujant ir menkina moters patyrimą, todėl gan natūralu, kad vyrai yra linkę labiau sutikti su šiais mitais, nes juose yra labiau atstovaujami jų atstovai, o moterys mažiau sutikti, kur yra labiau menkinama jų kaip moterų, socialinė grupė. Taigi, respondentai vaikinai buvo labiau linkę priimti seksualinio priekabiavimo mitus nei merginos, todėl 3.1. hipotezė laikoma pasitvirtinusia.

Žvelgiant į merginų ir vaikinių įsitikinimus dėl lyčių vaidmenų, tarp šių dviejų lyčių respondentų išreikšto seksizmo buvo gautas reikšmingas skirtumas. Merginos turi mažiau išreikšto seksizmo nei vaikinai. Respondentės merginos išreiškė mažiau tiek priešiško, tiek geranoriško seksizmo nei respondentai vaikinai. Tai sutampa su ankstesnio tyrimo rezultatais, kad vaikinai labiau nei merginos yra linkę turėti įvairių stereotipinių įsitikinimų dėl lyčių vaidmenų (Kara & Toygar, 2019; Russell & Oswald, 2016). Šie įsitikinimai normalizuoja vaikinių priekabiavimą prie merginų kaip įprastą dėmesio rodymą ir sumažina tikimybę laikyti tokį jų elgesį netinkamu bei užkirsti jam kelią, todėl vaikinai juos palaiko tvirčiau nei merginos. Taigi, 3.2. hipotezė, kad vaikinai išreiškia daugiau seksistinių įsitikinimų dėl lyčių, laikoma pasitvirtinusia.

Kalbant apie seksualinio priekabiavimo nuotraukų vertinimo ir turimų nuostatų (seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo ir išreikšto seksizmo) sąsajas, buvo gauti reikšmingi ir neigiami ryšiai,

todėl ketvirtoji tyrimo hipotezė laikoma pasitvirtinusi. Tarp seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo ir seksualinio priekabiavimo nuotraukų vertinimo buvo gautas neigiamas ir reikšmingas ryšys. Vadinasi, labiau pritariant seksualinio priekabiavimo mitams yra įžvelgiama mažiau seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose, todėl 4.1. hipotezė laikoma pasitvirtinusi. Tai sutampa ir su ankstesnio tyrimo išvada, jog kuo labiau žmonės priima seksualinio priekabiavimo mitus kaip tiesą, tuo prasčiau jie identifikuoja seksualinį priekabiavimą (Lonsway et al., 2008). Su nuotraukų vertinimu reikšmingais ir neigiamais ryšiais buvo susijusios ir 3 seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo subskalės (perdėjimo/išsigalvojimo, užslėptų motyvų ir natūralaus heteroseksualumo).

Įžvelgiant į išreikšto seksizmo ir seksualinio priekabiavimo nuotraukų vertinimo sąsajas, buvo gautas reikšmingas ir neigiamas ryšys. Neigiamas ryšys rodo, kad kuo respondentas demonstravo didesnę išreikštą seksizmą, tuo jis pateiktose nuotraukose įžvelgė mažiau seksualinio priekabiavimo, todėl 4.2. tyrimo hipotezė laikoma pasitvirtinusi. Ieškant ryšių tarp šios skalės subskalių ir nuotraukų vertinimo, buvo rastos reikšmingos ir neigiamos sąsajos tarp priešiško seksizmo ir nuotraukų vertinimo bei geranoriško seksizmo ir nuotraukų vertinimo. Galima sakyti, kad kuo tiriamasis demonstruoja daugiau priešiško ar geranoriško seksizmo, tuo mažiau seksualinio priekabiavimo jis įžvelgia pateiktose situacijose. Šio tyrimo rezultatai sutampa su ankstesnių tyrimų rezultatais, jog kuo žmonės turi stipriau išreikštus įsitikinimus dėl tradicinių moterų ir vyrų vaidmenų, tuo rečiau identifikuoja seksualinį priekabiavimą (Shi & Zheng, 2020; Charmaraman et al., 2013). Taigi, asmens turimos nuostatos yra susijusios su tuo, kiek seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose jis identifikuoja.

Tarp išreikšto seksizmo ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo buvo rastas stiprus teigiamas ir reikšmingas ryšys. Tai rodo, kad kuo asmuo labiau priima seksualinio priekabiavimo mitus, tuo labiau jis išreiškia ir seksistinius įsitikinimus dėl lyčių vaidmenų, todėl penktoji tyrimo hipotezė laikoma pasitvirtinusi. Taip pat buvo gauti reikšmingi ir teigiami ryšiai tarp visų seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalės subskalių ir visų ambivalentiško seksizmo skalės subskalių. Ankstesnių tyrimų rezultatai skelbia panašias išvadas, jog kuo labiau žmogus priima seksualinio priekabiavimo mitus, tuo labiau jo požiūris į moteris yra priešiškas, seksistinis ir tradicinis bei tuo mažiau palaiko feministinį judėjimą – kitaip tariant išreiškia daugiau seksizmo (Russell & Oswald, 2016; Lonsway et al., 2008).

Kalbant apie veiksnius, kurie reikšmingai prognozuoja seksualinio priekabiavimo vertinimą, gauti rezultatai rodo, jog priekabiaujančio asmens socialinis statusas ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumas reikšmingai prognozuoja seksualinio priekabiavimo vertinimą. Kiti veiksniai – lytis, išsilavinimas, amžius, seksualinio priekabiavimo patirtis ir išreikštas seksizmas neprognozuoja

seksualinio priekabiavimo vertinimo. Reikšmingas prognostinis veiksnys – priekabiaujančio asmens socialinis statusas rodo, kad seksualinio priekabiavimo situacijoje priekabiaujančiam asmeniui esant galios pozicijoje, tai didina tikimybę, jog seksualinis priekabiavimas bus identifikuotas. Tai sutampa su ankstesnio tyrimo išvada, jog seksualinis priekabiavimas dažniau identifikuojamas tose situacijose, kuomet priekabiaujantis asmuo yra vadovaujančiose pareigose, o priekabiavimo auka yra jam pavaldus asmuo (Bursik & Gefter, 2011). Kitas reikšmingas prognostinis veiksnys, seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas, rodo, kad kuo žmogus labiau tiki seksualinio priekabiavimo mitais, tuo mažiau jis įžvelgs seksualinio priekabiavimo. Šis rezultatas sutampa ir su ankstesnio tyrimo išvada, jog kuo labiau žmonės priima seksualinio priekabiavimo mitus kaip tiesą, tuo prasčiau jie atpažįsta seksualinį priekabiavimą (Lonsway et al., 2008). Taigi, paskutinią, šeštąją šio tyrimo hipotezę laikoma pasitvirtinusia tik iš dalies, nes seksualinio priekabiavimo vertinimą reikšmingai prognozuoja tik dalis veiksnių – priekabiaujančio asmens socialinis statusas ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas.

Tiesa, interpretuojant gautus šio tyrimo rezultatus, derėtų atsižvelgti ir į tam tikrus tyrimo trūkumus, kurie galėjo paveikti rezultatus. Kai kurios hipotezės susijusios su individualiais veiksniais ir jų įtaka seksualinio priekabiavimo vertinimui nepasitvirtino. Tam įtakos galėjo turėti tai, jog tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal įvairius individualius veiksnius (lytį ir išsilavinimą) nebuvo tolygus, todėl tai galėjo lemti, jog tarp tyrimo dalyvių grupių seksualinio priekabiavimo nuotraukų vertinimo vidurkių skirtumai nebuvo reikšmingi. Pasirinktas tiriamųjų amžiaus diapazonas taip pat nebuvo labai platus (nuo 18 iki 35 metų), todėl gali būti, jei tyrimas būtų kartojamas su įvairesnio amžiaus respondentais galbūt ryšys tarp tyrimo dalyvių amžiaus ir seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimo būtų buvęs reikšmingas. Galima tik numanyti, jei tyrimo imtyje būtų buvęs tolygesnis dalyvių pasiskirstymas grupėse pagal šias sociodemografines charakteristikas ar tiriamųjų amžiaus diapazonas būtų buvęs platesnis, gauti skirtumai tarp seksualinio priekabiavimo vertinimo galėjo būti reikšmingi ir hipotezės būtų pasitvirtinusios.

Šiame darbe gauti rezultatai rodo, jog seksualinio priekabiavimo identifikavimui bei vertinimui įtakos turi asmens turimos nuostatos į šį reiškinį bei įsitikinimai dėl lyčių vaidmenų. Dauguma individualių veiksnių seksualinio priekabiavimo vertinimui įtakos neturėjo, todėl galime numanyti, kad norint keisti visuomenės požiūrį į seksualinį priekabiavimą, didinti šio reiškinio atpažinimą bei atkreipti dėmesį į jo daromą žalą, derėtų labiau koncentruotis į nuostatų keitimą bei vyraujančių mitų paneigimą. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas vyriškosios lyties nuostatų keitimui, nes tiek iš šio tyrimo, tiek iš ankstesnių tyrimų rezultatų matyti, kad vaikinai yra labiau linkę tikėti seksualinio priekabiavimo mitais bei turėti stereotipinius įsitikinimus dėl lyčių vaidmenų. Didesnis švietimas seksualinio priekabiavimo

tema galėtų suteiktų geresnes žinias, platesnį požiūrį, kada ir kaip gali vykti seksualinis priekabavimas (pavyzdžiui, jog jis gali būti ir be fizinio kontakto, tik žodinis, gali vykti tik lyties pagrindu, o ne siekiant seksualinio suartėjimo ir nebūtinai priekabiaujama prie žemesnes pareigas užimančio asmens). Ypatingai svarbu atkreipti dėmesį į žmonių tikėjimą įvairiais seksualinio priekabiavimo mitais, nes šis veiksnyss prognozuoja seksualinio priekabiavimo vertinimą. Vienas iš būdų, kaip būtų galima sumažinti klaidingų seksualinio priekabiavimo mitų priimtinumą, tai praveisti mokymus, kurių metu šie mitai būtų paneigiami, taip keičiant žmonių nuostatas ir didinant seksualinio priekabiavimo identifikavimą.

IŠVADOS

1. Tyrimo dalyviai, kuriems pateikiamos seksualinio priekabiavimo situacijos su priekabiuojančiu asmeniu galios pozicijoje (viršininku), neįžvelgė reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo nei tyrimo dalyviai, kuriems pateikiamose seksualinio priekabiavimo situacijose priekabiuojantis asmuo yra ne galios pozicijoje (pavaldinys).
2. Respondentės merginos neįžvelgė statistiškai reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo pateiktose situacijose nei respondentai vaikinai.
3. Jaunų suaugusiųjų seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimas nepriklauso nuo jų išsilavinimo.
4. Jaunų suaugusiųjų amžius neturi statistiškai reikšmingo ryšio su seksualinio priekabiavimo situacijų vertinimu.
5. Seksualinį priekabiavimą patyrę tyrimo dalyviai įžvelgė statistiškai reikšmingai daugiau seksualinio priekabiavimo negu seksualinio priekabiavimo nepatyrę respondentai.
6. Respondentai vaikinai yra linkę statistiškai reikšmingai labiau priimti seksualinio priekabiavimo mitus nei tyrimo dalyvės merginos.
7. Respondentai vaikinai buvo linkę statistiškai reikšmingai daugiau išreikšti seksistinių įsitikinimų dėl lyčių vaidmenų nei tyrimo dalyvės merginos.
8. Tyrimo dalyviai, kurie labiau priima seksualinio priekabiavimo mitus, buvo linkę pateiktose situacijose įžvelgti mažiau seksualinio priekabiavimo.
9. Tyrimo dalyviai, kurie išreiškia daugiau seksizmo, buvo linkę pateiktose situacijose įžvelgti mažiau seksualinio priekabiavimo.
10. Tyrimo dalyviai, kurie labiau priima seksualinio priekabiavimo mitus, buvo linkę išreikšti daugiau seksizmo.
11. Priekabiuojančio asmens socialinis statusas ir seksualinio priekabiavimo mitų priimtumas reikšmingai prognozuoja seksualinio priekabiavimo vertinimą.

LITERATŪRA

- Bhattacharya, G., & Stockdale, M. S. (2016). Perceptions of Sexual Harassment by Evidence Quality, Perceiver Gender, Feminism, and Right Wing Authoritarianism: Debunking Popular Myths. *Law and Human Behavior*, 40(5), 594–609.
- Birinxhikaj, M., & Guggisberg, M. (2017). The Wide Ranging Impact of Sexual Harassment in the Workplace: an Australian Pilot Study. *International Journal of Employment Studies*, 25(1), 6-26.
- Bitton, S. M., & Shaul, B. D. (2013). Perceptions and attitudes to sexual harassment: an examination of sex differences and the sex composition of the harasser–target dyad. *Journal of Applied Social Psychology*, 43, 2136–2145.
- Blackstone, A., Houle, J., & Uggen, C. (2014). “I Didn't Recognize It as a Bad Experience until I was Much Older”: Age, Experience, and Workers’ Perceptions of Sexual Harassment. *Sociological Spectrum*, 34(4), 314-337.
- Buchanan, N. T., Bluestein, B. M., Nappa, A. C., Woods, K. C., & Depatie, M. M. (2013). Exploring gender differences in body image, eating pathology, and sexual harassment. *Body Image*, 10, 352–360.
- Buchanan, N. T., Settles, I. H., Wu, H. C., & Hayashino, D. S. (2018). Sexual harassment, racial harassment, and well-being among Asian American women: An intersectional approach. *Women & Therapy*, 41(3-4), 261-280.
- Bursik, K., & Gefter, J. (2011). Still Stable After All These Years: Perceptions of Sexual Harassment in Academic Contexts. *The Journal of Social Psychology*, 151(3), 331–349.
- Charmaraman, L., Jones, E. A., Stein, N., & Espelage, L. D. (2013). Is It Bullying or Sexual Harassment? Knowledge, Attitudes, and Professional Development Experiences of Middle School Staff. *Journal of School Health*, 83(6), 438-444.
- Diehl, Ch., Rees, J., & Bohner, G. (2012). Flirting With Disaster: Short-Term Mating Orientation and Hostile Sexism Predict Different Types of Sexual Harassment. *Aggressive Behavior*, 38, 521-531.
- Foster, J. P., & Fullagar, J. C. (2018). Why Don't We Report Sexual Harassment? An Application of the Theory of Planned Behavior. *Basic and Applied Social Psychology*, 40(3), 148-160.

- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 7(3), 491–512.
- Harris, R. J., McDonald, D. P., & Sparks, C. S. (2018). Sexual harassment in the military: Individual Experiences, Demographics, and Organizational Contexts. *Armed Forces & Society*, 44(1), 25-43.
- Herrera, M. C., Herrera, A., & Expósito, F. (2018). To confront versus not to confront: Women's perception of sexual harassment. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 10, 1-7.
- Herzog S. (2010). Public Perceptions of Sexual Harassment in Israel: an Empirical Analysis of Fitzgerald and Her Associates' Typology of Sexual Harassment Behaviors. In Wong, K. C. (Ed.), *Sexual Harassment Around the Globe* (pp. 1-29). New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Houle, N. J., Staff, J., Mortimer, T. J., Uggen, C., & Blackstone, A. (2011). The Impact of Sexual Harassment on Depressive Symptoms during the Early Occupational Career. *Society and Mental Health*, 1(2), 89–105.
- Hutagalung, F., & Ishak, Z. (2012). Sexual Harassment A Predictor to Job Satisfaction and Work Stress among Women Employees. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 65, 723 -730.
- Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (2020). Duomenys apie asmenis, nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų Lietuvoje. Paimta iš https://www.ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=8798&datasource=52905
- Kara, D., & Toygar, S. A. (2019). Gender Differences in Attitudes Toward Sexual Harassment of Health Care Employees: A Turkish Case Study. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(17), 3574-3591.
- Lee, S. K., Song, J. E., & Kim, S. (2011). Experience and Perception of Sexual Harassment During the Clinical Practice of Korean Nursing Students. *Asian Nursing Research*, 5(3), 170-176.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas 152 str. (Žin., 2000, Nr. 89-2741).
- Lonsway, A. K., Paynich, R., & Hall, N. J. (2013). Sexual Harassment in Law Enforcement: Incidence, Impact, and Perception. *Police Quarterly*, 16(2) 177–210.
- Lonsway, K. A., Cortina, L. M., & Magley, V. J. (2008). Sexual harassment mythology: Definition, conceptualization, and measurement. *Sex Roles*, 58, 599–615.

- McLaughlin, H., Uggen, C., & Blackstone, A. (2012). Sexual harassment, workplace authority, and the paradox of power. *American Sociological Review*, 77(4), 625–647.
- Nielsen, M. B., Bjørkelo, B., Notelaers, G., & Einarsen, S. (2010). Sexual harassment: Prevalence, outcomes, and gender differences assessed by three different estimation methods. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19, 252-274.
- Russell, L. B., & Oswald, D. (2016). When Sexism Cuts Both Ways: Predictors of Tolerance of Sexual Harassment of Men. *Men and Masculinities*, 19(5), 524-544.
- Shi, X., & Zheng, Y. (2020). Feminist Active Commitment and Sexual Harassment Perception among Chinese Women: The Moderating Roles of Targets' Gender Stereotypicality and Type of Harassment. *Sex Roles*. <https://doi.org/10.1007/s11199-020-01180-8>
- Tinkler, E. J., & Zhao, J. (2020). The Sexual Harassment of Federal Employees: Gender, Leadership Status, and Organizational Tolerance for Abuses of Power. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 349–364.
- Topa, G., Morales, J. F., & Depolo, M. (2008). Perceived Sexual Harassment at Work: Meta Analysis and Structural Model of Antecedents and Consequences. *The Spanish Journal of Psychology*, 11, 207-218.
- Walsh, M. B., Bauerle, J. T., & Magley, J. V. (2013). Individual and Contextual Inhibitors of Sexual Harassment Training Motivation. *Human Resource Development Quarterly*, 24(2), 215-237.
- Weber, P. K., Bauer, M. L., & Martinez, E. T. (2012). The Influence of Sex, Gender Bias, and Dress Style on Attitudes Toward Sexual Harassment. *Psi Chi Journal of Psychological Research*, 17(3), 106-114.
- Zewude, B. T., & Ashine, K. M. (2016). Student Attitude towards on Sexual Harassment: The Case of Wolaita Sodo University, Ethiopia. *Journal of Education and Practice*, 7(34), 76-80.

PRIEDAI

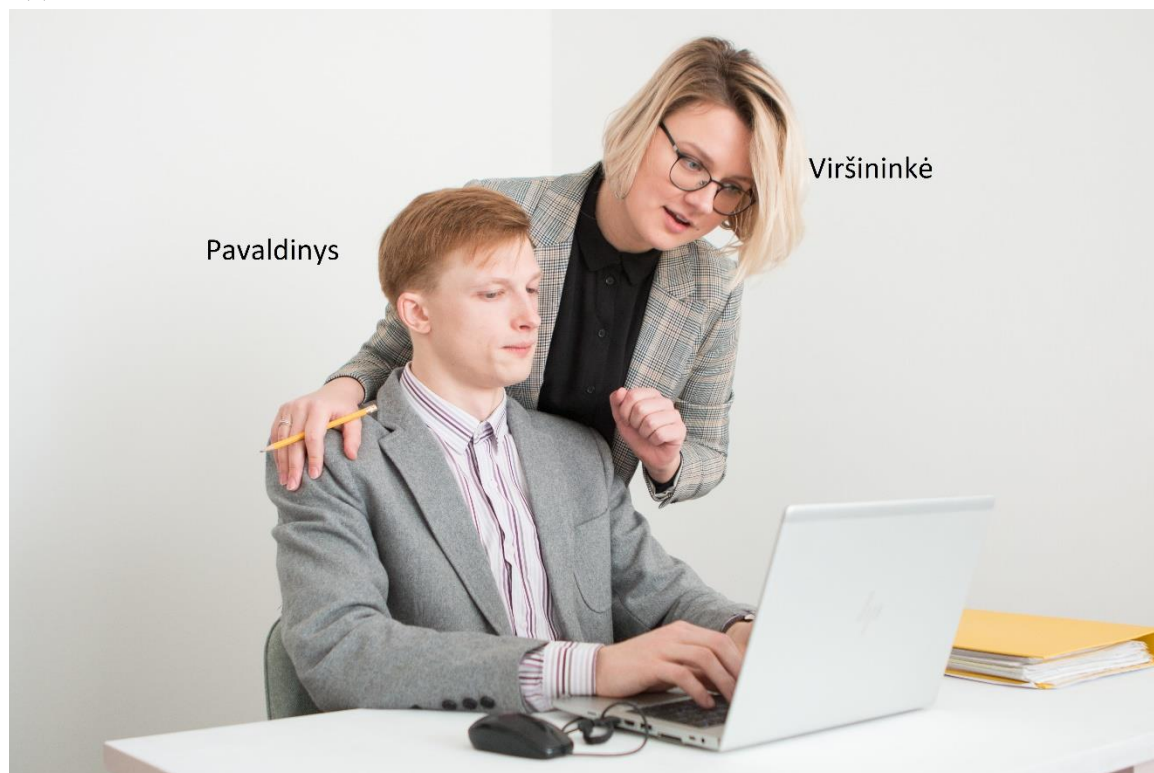
1 priedas. Tyrime naudotos seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukos 1 eksperimentinei grupei

PRIEKABIAUJANTIS ASMUO GALIOS POZICIJOJE

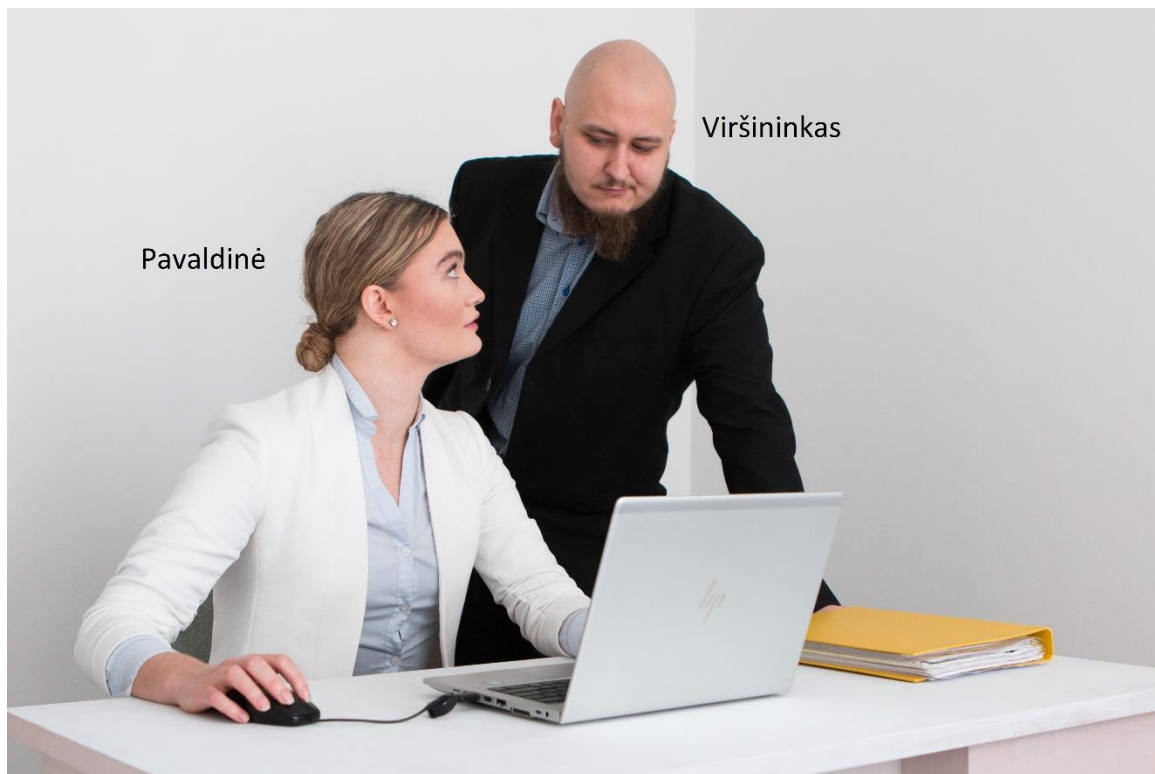
1. Nuotraukų vertinimas

Atidžiai peržvelkite nuotrauką ir nuotraukose esančius užrašus bei įvertinkite kiekvieną situaciją skalėje nuo 0 - nėra jokio seksualinio priekabiavimo iki 10 - visiškai neabejotinas seksualinis priekabiavimas.

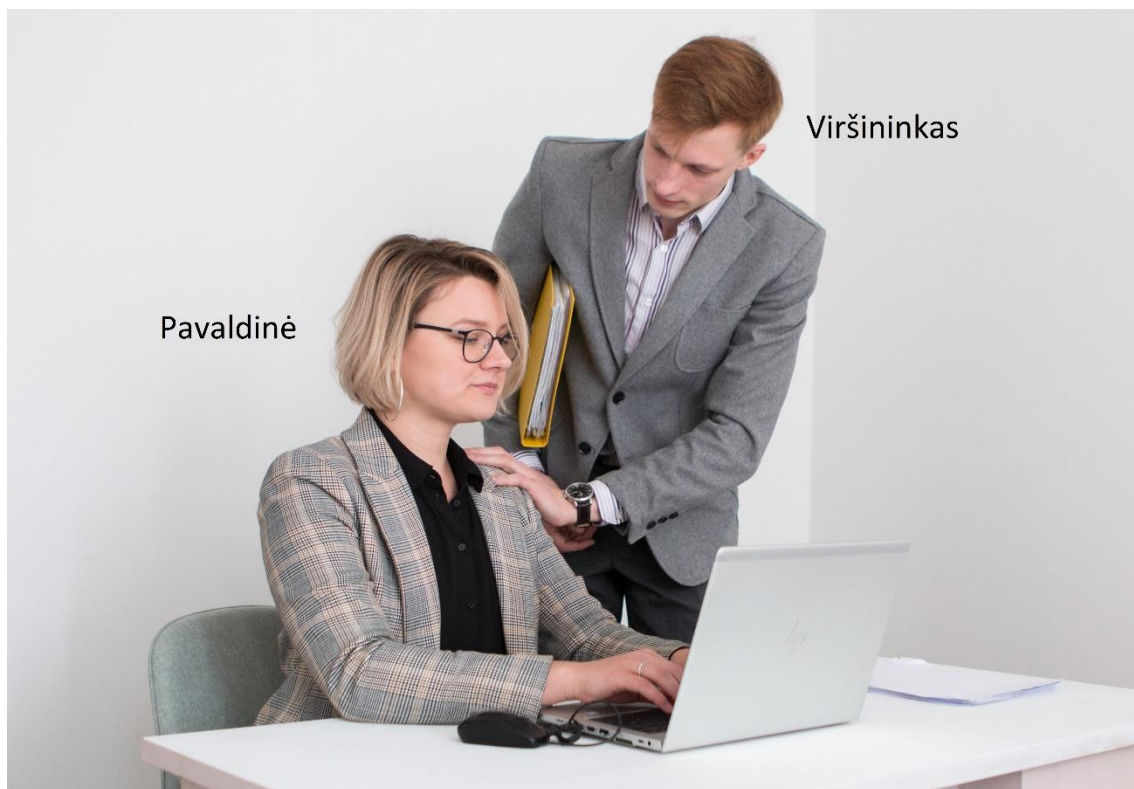
1) NV1

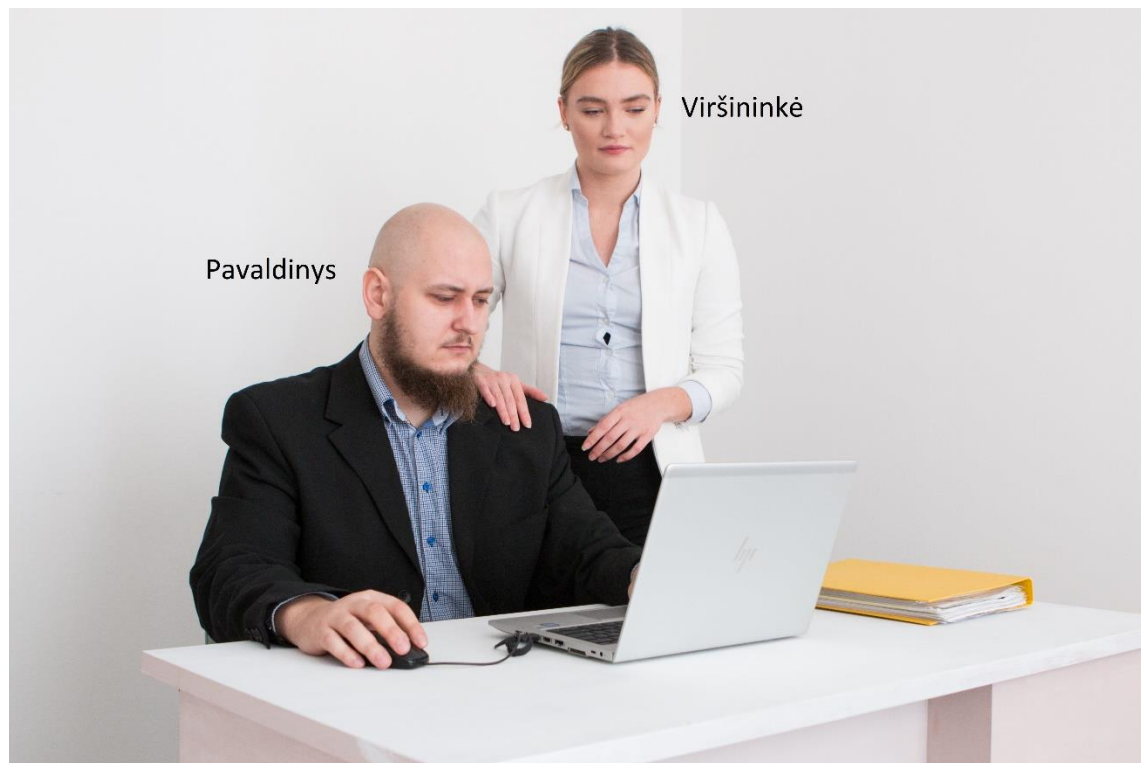
2) NV2

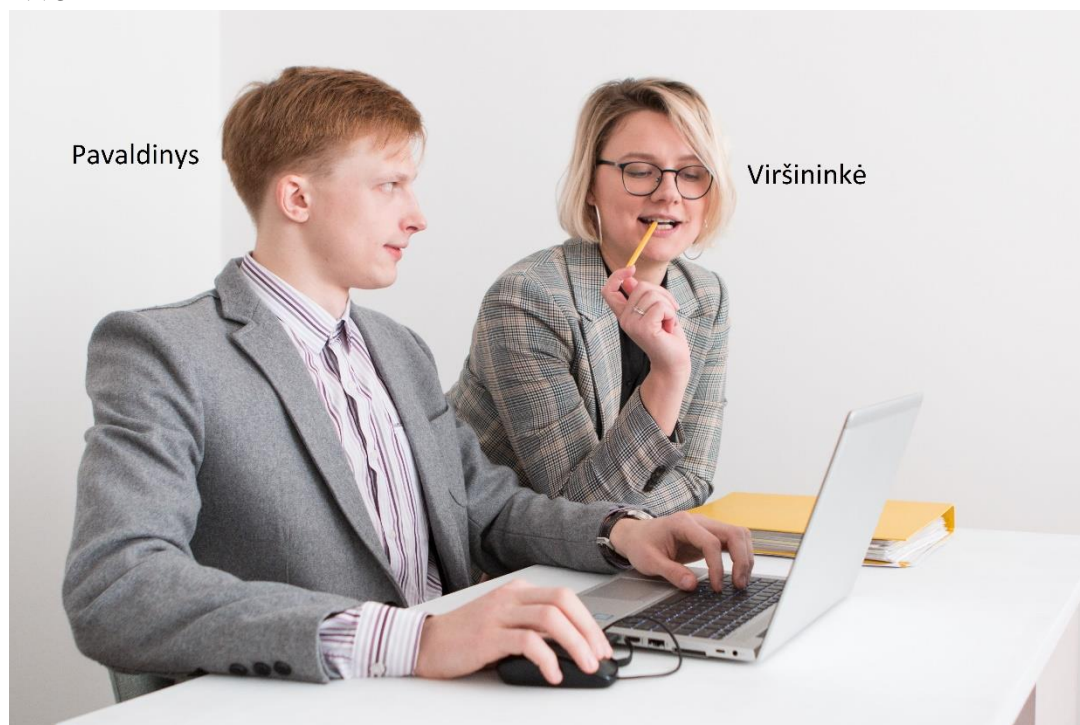
3) NV3

4) NV4

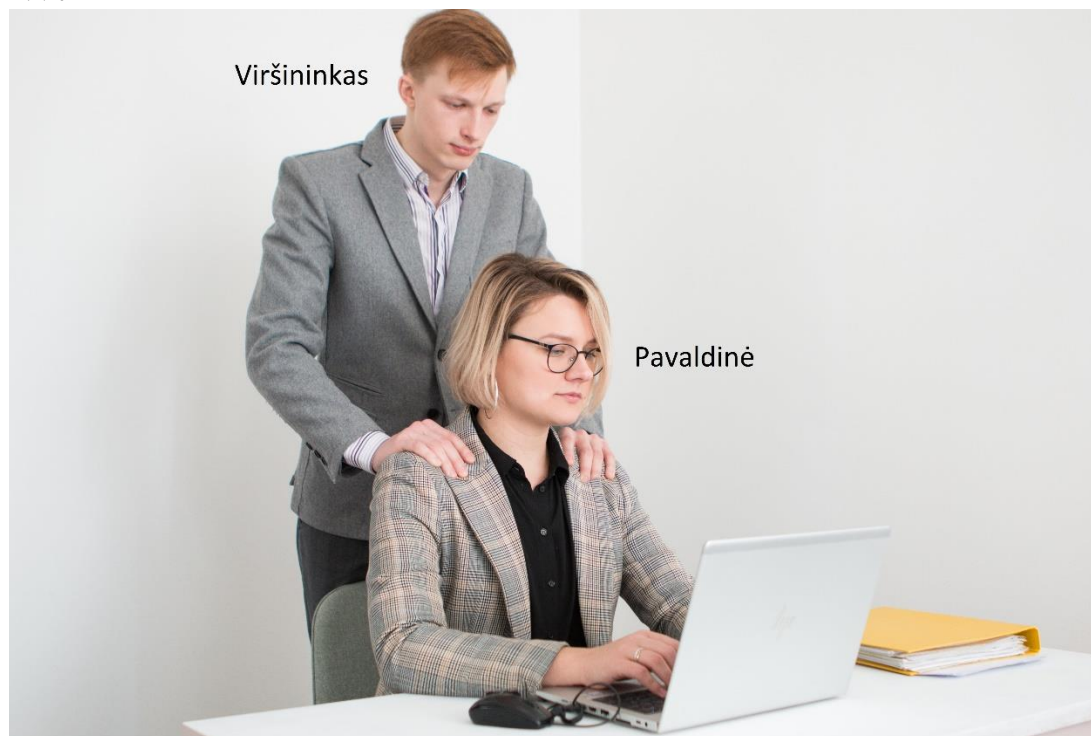
5) NV5

6) NV6

7) NV7

2 priedas. Tyrime naudotos seksualinio priekabiavimo situacijų nuotraukos 2 eksperimentinei grupei

PRIEKABIAUJANTIS ASMUO NE GALIOS POZICIJOJE

1) Nuotraukų vertinimas

Atidžiai peržvelkite nuotrauką ir nuotraukose esančius užrašus bei įvertinkite kiekvieną situaciją skalėje nuo 0 - nėra jokio seksualinio priekabiavimo iki 10 - visiškai neabejotinas seksualinis priekabiavimas.

1) NV1

2) NV2

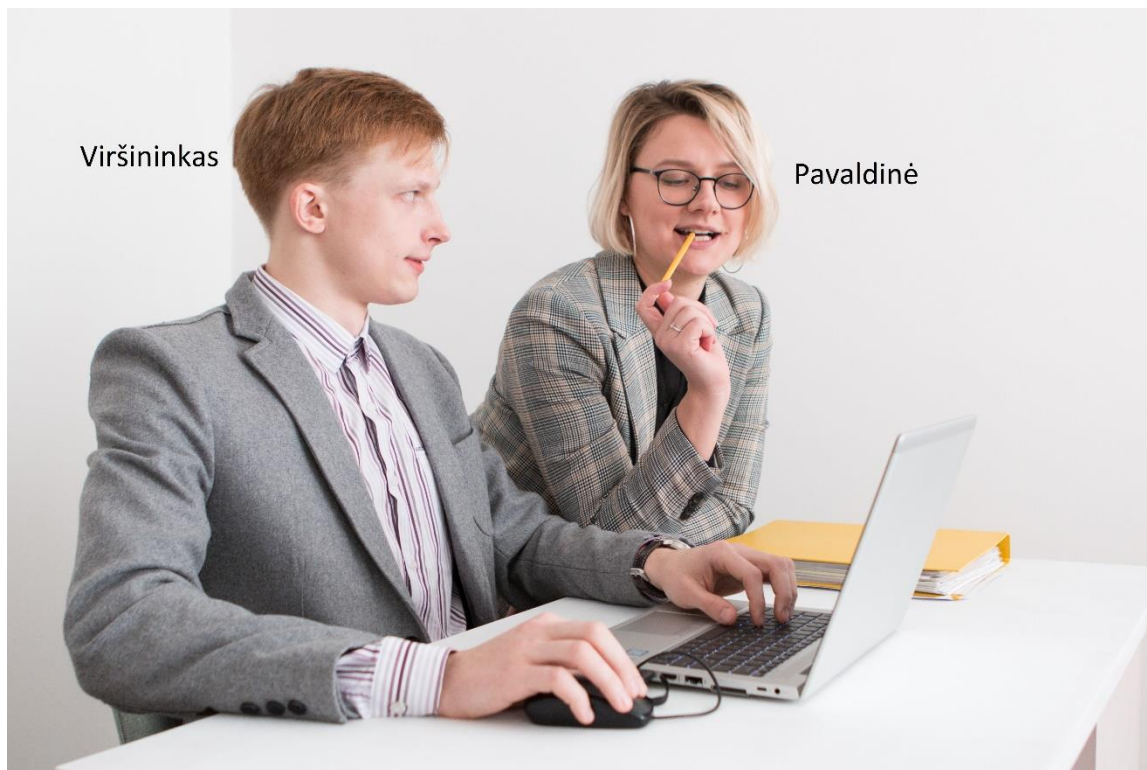
3) NV3

4) NV4

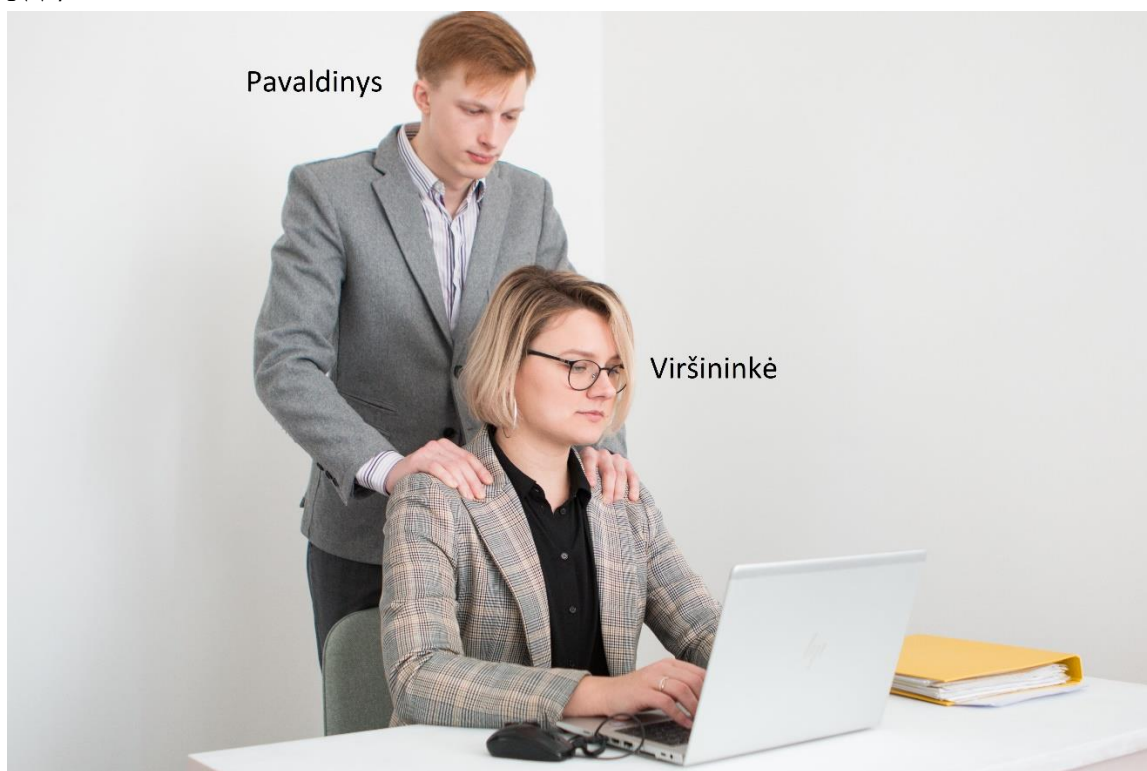
5) NV5

6) NV6

7) NV7

3 priedas. Originalūs seksualinio priekabiavimo mitų priimtumo skalės (*20-item Illinois Sexual Harassment Myth Acceptance (ISHMA) Scale*) teiginiai ir instrukcija tyrimo dalyviams anglų kalba

Please read each statement carefully and provide the response that best reflects your personal opinion on a scale from 1 = ‘strongly disagree’ to 7 = ‘strongly agree.’

FE Fabrication/Exaggeration

- 1) As long as a woman doesn’t lose her job, her claim of sexual harassment shouldn’t be taken too seriously.
- 2) Women who claim that they have been sexually harassed are usually exaggerating.
- 3) If a woman is sexually harassed, she must have done something to invite it.
- 4) Women often file frivolous charges of sexual harassment.
- 5) If a woman doesn’t make a complaint, it probably wasn’t serious enough to be sexual harassment.
- 6) It is difficult to believe sexual harassment charges that were not reported at the time.
- 7) Women who wait weeks or months to report sexual harassment are probably just making it up.
- 8) Women who claim sexual harassment have usually done something to cause it.

UM Ulterior Motives

- 9) Sometimes women make up allegations of sexual harassment to extort money from their employer.
- 10) Women who are caught having an affair with their supervisor sometimes claim that it was sexual harassment.
- 11) Women sometimes file charges of sexual harassment for no apparent reason.
- 12) A woman can easily ruin her supervisor’s career by claiming that he “came on” to her.
- 13) Sometimes a woman has a “fantasy” relationship with her boss and then claims that he sexually harassed her.

NR Natural Heterosexuality

- 14) Most women are flattered when they get sexual attention from men with whom they work.
- 15) Most women secretly enjoy it when men “come on” to them at work.
- 16) It’s inevitable that men will “hit on” women at work.
- 17) Women shouldn’t be so quick to take offense when a man at work expresses sexual interest.

WR Woman’s Responsibility

- 18) Women can usually stop unwanted sexual attention by simply telling the man that his behavior is not appreciated.
- 19) Women can usually stop unwanted sexual attention from a co-worker by telling their supervisor about it.

20) Nearly all instances of sexual harassment would end if the woman simply told the man to stop.

4 priedas. Tyrime naudoti seksualinio priekabiavimo mitų priimtimumo skalės teiginiai išversti į lietuvių kalbą ir instrukcija tyrimo dalyviams

Atidžiai perskaitykite kiekvieną teiginį ir pateikite atsakymą, kuris geriausiai atspindi jūsų asmeninę nuomonę skalėje nuo 1 = „visiškai nesutinku“ iki 7 = „visiškai sutinku.“

Išsigalvojimas/perdėjimas

- 1) Jeigu moteris neprarado darbo, jos skundas dėl seksualinio priekabiavimo neturėtų būti vertinamas rimtai.
- 2) Moterys, pateikusios skundą, kad patyrė seksualinį priekabiavimą, dažniausiai perdeda.
- 3) Jei prie moters buvo seksualiai priekabiuojama, tikriausiai ji pati tai ir išprovokavo.
- 4) Moterys dažnai lengvabūdiškai pateikia kaltinimus dėl seksualinio priekabiavimo.
- 5) Jei moteris nepateikia skundo, tikriausiai tai nebuvo pakankamai rimta, kad būtų laikoma seksualiniu priekabiavimu.
- 6) Sunku tikėti seksualinio priekabiavimo kaltinimais, kurie nebuvo pareikšti laiku.
- 7) Moterys, laukiančios savaites ar mėnesius, kad praneštų apie patirtą seksualinį priekabiavimą, tikriausiai tai išsigalvoja.
- 8) Moterys, kurios pateikia skundą apie patirtą seksualinį priekabiavimą, dažniausiai kažką ir darė, kas paskatino seksualinį priekabiavimą.

Užslėpti motyvai

- 9) Kartais moterys pareiškia įtarimus dėl seksualinio priekabiavimo tik siekdamos išpešti pinigų iš savo darbdavio.
- 10) Moterys, kurios buvo pagautos turinčios romaną su savo vadovu, kartais teigia, kad tai buvo seksualinis priekabiavimas.
- 11) Moterys kaltinimus dėl seksualinio priekabiavimo kartais pateikia be aiškios priežasties.
- 12) Moteris gali lengvai sugriauti savo vadovo karjerą teigdama, kad jis „lindo“ prie jos.
- 13) Moteris kartais fantazuoja apie santykius su savo viršininku ir tada tvirtina, kad jis seksualiai priekabiavo prie jos.

Natūralus heteroseksualumas

- 14) Dauguma moterų yra pamalonintos, kai sulaukia dėmesio iš vyrų, su kuriais jos dirba.
- 15) Daugelis moterų slapta mėgaujasi, kai vyrai darbe prie jų „lenda“.
- 16) Tai yra neišvengiama, kad vyrai darbe rodys dėmesį moterims.
- 17) Moterys neturėtų taip greitai įžeisti, kai vyras darbe išreiškia seksualinį susidomėjimą jomis.

Moters atsakomybė

- 18) Moterys paprastai gali sustabdyti nepageidaujamą seksualinį dėmesį, tiesiog pasakydamos vyrui, kad jo elgesys nėra priimtinas.
- 19) Moterys paprastai gali sustabdyti nepageidaujamą seksualinį bendradarbio dėmesį, apie tai pranešusios savo vadovui.
- 20) Beveik visų seksualinio priekabiavimo atvejų nebūtų, jei moteris tiesiog lieptų vyrui sustoti.

5 priedas. Originalūs ambivalentiško seksizmo skalės (*22-Item Ambivalent Sexism Inventory*) teiginiai skirti vertimui į kitas kalbas ir instrukcija originalo anglų kalba

Below are a series of statements concerning men and women and their relationships in contemporary society. Please indicate the degree to which you agree or disagree with each statement using the scale below:

0	1	2	3	4	5
disagree	disagree	disagree	agree	agree	agree
strongly	somewhat	slightly	slightly	somewhat	strongly

- ___ 1. No matter how accomplished he is, a man is not truly complete as a person unless he has the love of a woman.
- ___ 2. Many women are actually seeking special favors, such as hiring policies that favor them over men, under the guise of asking for "equality."
- ___ 3. In a disaster, women ought to be rescued before men.
- ___ 4. Most women interpret innocent remarks or acts as being sexist.
- ___ 5. Women are too easily offended.
- ___ 6. People are not truly happy in life without being romantically involved with a member of the other sex.
- ___ 7. Feminists are seeking for women to have more power than men.
- ___ 8. Many women have a quality of purity that few men possess.
- ___ 9. Women should be cherished and protected by men.
- ___ 10. Most women fail to appreciate fully all that men do for them.
- ___ 11. Women seek to gain power by getting control over men.
- ___ 12. Every man ought to have a woman whom he adores.
- ___ 13. Men are incomplete without women.
- ___ 14. Women exaggerate problems they have at work.
- ___ 15. Once a woman gets a man to commit to her, she usually tries to put him on a tight leash.
- ___ 16. When women lose to men in a fair competition, they typically complain about being discriminated against.

- ___ 17. A good woman should be set on a pedestal by her man.
- ___ 18. Many women get a kick out of teasing men by seeming sexually available and then refusing male advances.
- ___ 19. Women, compared to men, tend to have a superior moral sensibility.
- ___ 20. Men should be willing to sacrifice their own well being in order to provide financially for the women in their lives.
- ___ 21. Feminists are making unreasonable demands of men.
- ___ 22. Women, as compared to men, tend to have a more refined sense of culture and good taste.

Scoring:

Hostile Sexism = average of items 2,4,5,7,10,11,14,15,16,18,21

Benevolent Sexism = average of items 1,3,6,8,9,12,13,17,19,20,22

Note. Copyright 2000 by Peter Glick and Susan T. Fiske. Items 3,6,7,13,18, and 21 are reverse-worded in the original version of the ASI (though not in the version that appears here).

6 priedas. Tyrime naudoti ambivalentiško seksizmo skalės išversti teiginiai ir instrukcija tyrimo dalyviams lietuvių kalba

Žemiau pateikiama keletas teiginių apie vyrus ir moteris bei jų santykius šiuolaikinėje visuomenėje. Nurodykite laipsnį, kuriuo sutinkate ar nesutinkate su kiekvienu teiginiu, naudodamiesi toliau pateikta skale:

0	1	2	3	4	5
Visiškai sutinku	Nesutinku	Iš dalies nesutinku	Iš dalies sutinku	Sutinku	Visiškai nesutinku

- 1) Kad ir kiek daug būtų pasiekęs žmogus, jis nėra pilna asmenybė, jei nėra mylimas moters.
- 2) Daugelis moterų iš tikrųjų siekia naudos sau, pavyzdžiui, samdant darbuotojus, teikia pirmenybę moterims, prisidengdamos „lygybės“ principu.
- 3) Nelaimės atveju moterys turėtų būti gelbėjamos pirmiau vyrų.
- 4) Dauguma moterų nekaltas pastabas ar veiksmus laiko seksistinėmis.
- 5) Moterys per lengvai įsižeidžia.
- 6) Žmonės nebūdami romantiškai susiję su kitos lyties atstovu iš tikrųjų nėra laimingi.
- 7) Feministės siekia, kad moterys turėtų daugiau galios nei vyrai.
- 8) Daugelis moterų turi tyrumo savybę, kurią turi tik nedidelė dalis vyrų.
- 9) Moterys turėtų būti vyrų branginamos ir saugomos.
- 10) Dauguma moterų neįvertina visko, ką vyrai daro dėl jų.
- 11) Moterys kontroliuodamos vyrus siekia įgyti valdžią.
- 12) Kiekvienas vyras turėtų turėti moterį, kurią jis dievina.
- 13) Vyrai be moterų yra nepilnaverčiai.
- 14) Moterys perdeda problemas, su kuriomis susiduria darbe.
- 15) Kai moteris gauna vyrą, kuris jai įsipareigoja, ji dažniausiai bando jį laikyti ant trumpo pavardėlio.
- 16) Kai moterys pralaimi vyrams sąžiningoje konkurencijoje, jos paprastai skundžiasi, kad yra diskriminuojamos.
- 17) Gerą moterį jos vyras turėtų pastatyti ant pjedestalo.

- 18) Daugelis moterų, erzindamos vyrus, kai atrodo seksualiai prieinamos, o tada atsisako vyrų dėmesio, patiria malonumą.
- 19) Moterys, palyginti su vyrais, paprastai yra morališkai jautresnės.
- 20) Vyrai turėtų būti pasirengę paaukoti savo pačių gerovę, kad galėtų finansiškai aprūpinti savo gyvenimo moteris
- 21) Feministės vyrams kelia pernelyg didelius reikalavimus.
- 22) Moterys, palyginti su vyrais, paprastai turi rafinuotesnį kultūros pojūtį bei gerą skonį.

7 priedas. Klausimai naudoti tyrime apie tyrimo dalyvių sociodemografines charakteristikas bei patirtą seksualinį priekabiavimą

1) Jūsų amžius (metais):

2) Jūsų lytis:

- vyras
- moteris
- kita

3) Jūsų išsilavinimas:

- pradinis
- pagrindinis
- vidurinis/pagrindinis
- aukštesnysis/aukštasis

4) Jūsų šeiminei padėtis:

- nevedęs/netekėjusi
- vedęs/ištekėjusi
- išsiskyręs/išsiskyrusi
- našlys/našlė
- kita

5) Kur Jūs praleidote didžiąją savo gyvenimo dalį:

- didmiestyje (Vilnius, Kaunas, Klaipėda)
- mieste
- rajono centre
- miestelyje
- kaime

6) Ar šiuo metu dirbate?

- Taip
- Ne (pereikite prie 8 klausimo)

7) Ar jūs turite jums pavaldžių žmonių darbe? Jei turite, tai kiek?

8) Ar jums yra kada nors tekę patirti seksualinį priekabiavimą? (LR baudžiamasis kodeksas 152 straipsnyje seksualinį priekabiavimą apibrėžia kaip siekimą seksualinio bendravimo ar

pasitenkinimo vulgariais ar panašiais veiksmais, pasiūlymais ar užuominomis, priekabiavimą prie pagal tarnybą ar kitaip priklausomo asmens.)

- Taip
- Ne (toliau nebeatsakinėkite)
- Nenoriu atsakyti (toliau nebeatsakinėkite)

9) Prieš kiek laiko (įrašykite metais) ir kiek kartų jums yra tekę patirti seksualinį priekabiavimą?